

STYRELSEN FOR
UNDERVISNING OG KVALITET

Anbefalinger til indhold på epx

Afrapportering fra ekspertgruppe for indhold på epX

Indhold

Forord	4
Læsevejledning	6
Baggrund for anbefalingerne	7
De samlede anbefalinger	10
1. Identitet	12
2. Opbygning	21
3. Stamme	25
4. Grene	32
5. Valgfag	42
6. Evaluering og prøver	47
7. Vejledning	55
8. Epx er en uddannelse for alle unge	61
9. Epx i hele landet	65
Efterskrift	68
Appendix	70

Forord

Alle unge har brug for en attraktiv ungdomsuddannelse, hvor de inspireres, bliver dygtigere, lærer at tage ansvar for omverdenen, oplever betydningsfulde relationer og fællesskaber og finder ud af, hvilken retning deres uddannelsesvalg skal have.

Med den nye epX skal der ifølge den politiske aftale fra februar 2025 skabes en erhvervs- og professionsrettet gymnasial uddannelse, hvor de unge kan gå i skole tæt på, hvor de bor, hvor undervisningen åbner for det omgivende samfund og erhvervsliv, hvor der er et stærkt ungdomsmiljø, og som åbner dørene til videre uddannelse.

Med afsæt i den politiske aftale og kommissoriet har vi som ekspertgruppe arbejdet med at skabe den nye gymnasiale ungdomsuddannelse. Vi har tilstræbt både at tænke nyt og realiserbart på en og samme tid. Vi er gået til opgaven med respekt for de mange dilemmaer, der er, når en uddannelse skal favne og tiltrække en meget bred elevgruppe, skal kunne etableres på både små og store skoler overalt i landet og ruste eleverne til både erhvervsuddannelser og videregående uddannelser.

Vi har taget udgangspunkt i epX-eleverne. De har forskellige forudsætninger og drømme, når de starter på epX. De skal opleve, at der er brug for dem, og de skal mødes med positive forventninger og få erfaringer med at lykkes. Samtidig vil det være unge, der er nysgerrige og har mod på at udvikle deres "gørelyst", og de skal opleve at indgå i ungefællesskaber, som de både kan bidrage til og nyde godt af. Vi ønsker, at de gennem undervisningen kommer til at arbejde sammen om autentiske problemstillinger, at de arbejder med samspillet mellem praksis og teori, engagerer sig i omverdenen, og at de erfarer nødvendigheden af blandt andet vedholdenhed, fordybelse, omtanke og grundighed.

Vi har fokuseret på uddannelsens identitet, dannelse og didaktik, hvor virkeligheden uden for skolen er en naturlig del af undervisningen. Den praktiske virkelighed er grundlaget for uddannelsens opbygning og fag og afspejles tydeligt i både undervisning og prøveformer. EpX har både noget genkendeligt i sig, men også noget nyt, der stimulerer elevernes nysgerrighed, motivation og læring på nye måder, og som peger tydeligt i retning af erhvervs- og professionsrettede uddannelser. En del af vejledningen integreres i undervisningen, så den understøtter epX-eleverne i det uddannelsesvalg, der er rigtigt for dem.

EpX er en ny uddannelse, der har brug for nationale rammer og standarder for at sikre en klar og tydelig identitet, et fælles fagligt udviklingsarbejde og muligheder for videndeling. Samtidig er der brug for, at man kan tone uddannelsen i forhold til faciliteter og samarbejdspartnere i lokalområdet. Vi har tilstræbt en god balance mellem det nationale og den lokale frihed til at præge uddannelsen.

Vi har bestræbt os på at gøre anbefalingerne konkrete og anvendelige både i de kommende politiske forhandlinger og i den efterfølgende implementering i uddannelsessektoren. Lærerne og lederne bliver afgørende for en god implementering af epX. Eleverne skal sættes

først og være omdrejningspunktet for realiseringen. Her bliver nytænkning, samarbejde, viden, pædagogisk udvikling og mod vigtige nøgleord.

Vi er glade for den tillid, der er blevet vist os, med at løse en så stor, kompleks og vigtig opgave. Der har været overvældende interesse for vores arbejde, og vi skal takke både elever, lærere, ledere, forskere og øvrige interessenter for alle input og refleksioner. En særlig tak for de gode bidrag og den konstruktive dialog som vi har haft med både følgegruppe og lærerpanel. Det har været nyttigt at få belyst både bekymringer og positive forventninger, hvilket kom til at fylde meget i vores arbejde, og som samtidig har været til stor inspiration.

Vi håber, at de kommende generationer af unge vil opleve, at epX giver dem både nysgerrighed, kundskaber og færdigheder med en klar kobling til den praktiske virkelighed, fordybelse, omtanke og vedholdenhed. Alt sammen i et trygt og inspirerende ungemiljø med nære relationer.

På vegne af ekspertgruppe for indhold på epX

Trine Ladekarl Nellesmann
Formand
December 2025

Læsevejledning

Afsnittet om **samlede anbefalinger** giver et samlet overblik over ekspertgruppens anbefalinger til de forskellige temaer.

1. Identitet præsenterer ekspertgruppens anbefalinger til den særlige identitet på epX, herunder uddannelsens formål, didaktik og dannelsesperspektiver. Kapitlet beskriver derudover de kundskaber, som elever på epX skal opnå og den flerhed af taksonomier, som er nødvendig for den særlige epX-faglighed.

2. Opbygning præsenterer ekspertgruppens anbefalinger til uddannelsens opbygning bestående af rødder, stamme og grene. Stammen og grenene udfoldes i kapitel 3 og 4.

3. Stamme præsenterer ekspertgruppens anbefalinger til uddannelsens stamme af fag – dvs. de fag, der er obligatoriske for alle elever. Kapitlet indeholder en kort beskrivelse af alle fag i stammen.

4. Grene præsenterer ekspertgruppens anbefalinger til uddannelsens fire centralt fastsatte grene, og herunder grenenes opbygning og fagrække.

5. Valgfag præsenterer ekspertgruppens anbefalinger til valgfag på epX, herunder anbefalinger til, hvilke valgfag der kan udbydes. Der vil være mulighed for valgfag fra hele den gymnasiale fagrække og lokalt udformede valgfag.

6. Evaluering og prøver præsenterer ekspertgruppens anbefalinger til anvendelsen af feedback og karakterer på epX. Derudover beskriver kapitlet anbefalinger til prøver, prøveformer og eksamensbevis.

7. Vejledning præsenterer ekspertgruppens anbefalinger til vejledning som en integreret del af hverdagen på epX. Kapitlet beskriver herunder ekspertgruppens anbefalinger til, hvordan elever på epX møder en helhedsorienteret vejledning med en række vejledningsaktiviteter, der kan tilpasses den enkelte elevs behov.

8. En uddannelse for alle unge præsenterer ekspertgruppens anbefalinger til epX som en uddannelse for alle unge, der understøtter fællesskab, og som indeholder støtte til dem med behov og faglige udfordringer for de fagligt stærke og talenter. Kapitlet beskriver derudover ekspertgruppens anbefalinger til, hvordan elever på epX opnår studiekompetence til akademiske bacheloruddannelser.

9. EpX i hele landet præsenterer ekspertgruppens anbefalinger til, hvordan epX kan indrettes, så uddannelsen bliver tilgængelig for unge i hele landet, herunder muligheder for lokale tilpasninger og variationer.

Baggrund for anbefalingerne

Regeringen (Socialdemokratiet, Venstre og Moderaterne), Socialistisk Folkeparti og Dansk Folkeparti er enige om at etablere en ny erhvervs- og professionsrettet gymnasieuddannelse. På den baggrund indgik partierne den 18. februar 2025 *Aftale om en ny erhvervs- og professionsrettet gymnasieuddannelse*.

I aftalen fremgår det, at der nedsættes en ekspertgruppe, der *"skal komme med anbefalinger til, hvordan uddannelsen konkret tilrettelægges, herunder anbefalinger til struktur, fag, faglinjer, prøveformer m.v."*.

I april 2025 nedsatte børne- og undervisningsministeren derfor en ekspertgruppe for indhold på epX bestående af 13 medlemmer.

Ekspertgruppen har været sekretariatsbetjent af Børne- og Undervisningsministeriet med deltagelse af Uddannelses- og Forskningsministeriet og Finansministeriet. Økonomiministeriet har fulgt arbejdet i sekretariatet.

Ekspertgruppens opgave

Ekspertgruppen har fået til opgave at udarbejde anbefalinger, der kan danne afsæt for politiske forhandlinger om uddannelsens indhold og struktur og efterfølgende udarbejdelse af lovforslag. Ekspertgruppen arbejder inden for et kommissorium, som kan læses i sin fulde længde i rapportens appendix.

Ekspertgruppen skal med afsæt i hegnspele fra aftaleteksten og kommissoriet komme med anbefalinger til følgende:

Uddannelsens identitet

Ekspertgruppen skal anbefale og beskrive den pædagogiske praksis og didaktik for epX med fokus på, at teoretisk viden og praktiske færdigheder anvendes sammen. Ekspertgruppen skal angive eksempler på, hvordan det skal komme til udtryk i undervisningen. Derudover skal ekspertgruppen anbefale og beskrive dannelsesperspektiver for epX.

Uddannelsens indhold og struktur

Ekspertgruppen skal beskrive de vigtigste overordnede faglige og generelle kompetencer, som eleverne skal opnå på epX for at være rustet til efterfølgende at kunne gennemføre henholdsvis erhvervsuddannelser eller videregående uddannelser.

Ekspertgruppen skal komme med anbefalinger til fagene på epX, herunder obligatoriske fag, linjefag og valgfag. Det gælder både fag, der giver kompetencer til erhvervsuddannelser, og fag, der giver kompetencer til videregående uddannelse (A-, B- og C-niveau).

Ekspertgruppen skal foreslå en placering for fagene i uddannelsesforløbet, der understøtter elevernes faglige udvikling, samt komme med anbefalinger til en timemæssig fordeling mellem fagene.

Ekspertgruppen skal også foreslå et antal centralt definerede faglinjer, struktur for linjer og linjernes faglige fokus. En faglinje skal pege i retning af erhvervsuddannelser og videregående uddannelser, og ekspertgruppen skal herunder forholde sig til muligheden for at udvikle en grøn linje på epX, som peger i retning af fx jord- og landbrugsuddannelserne og fødevarerområdet. Ekspertgruppen skal også overveje, om der udover centralt definerede faglinjer skal være mulighed for lokale faglinjer.

Ekspertgruppen skal desuden levere et oplæg til, hvordan en udvidet fagpakke, der giver adgang til akademiske bacheloruddannelser, som en mulighed kan integreres i et treårigt forløb på epX. Endvidere skal ekspertgruppen foreslå rammer for løbende og summativ evaluering samt beskrive overordnede hensyn i udviklingen af prøveformer, der understøtter uddannelsens faglige indhold og undervisningsform. Endelig skal ekspertgruppen levere forslag til, hvordan kollektiv og individuel vejledning og andre tiltag med fokus på uddannelse og arbejdsliv kan blive en del af uddannelsen.

Ekspertgruppens arbejde

Ekspertgruppen har i sit arbejde taget afsæt i den viden og de erfaringer, som ekspertgruppemedlemmerne tilsammen repræsenterer. Ekspertgruppen har løbende suppleret denne viden med indsigter fra andre fagpersoner og forskere, som er blevet inviteret til at bidrage med aktuel viden og perspektiver på ekspertgruppens arbejde.

Der har ved siden af ekspertgruppen været nedsat en følgegruppe og et lærerpanel, som løbende har bidraget med input til ekspertgruppens arbejde. Følgegruppen har bestået af centrale interessenter fra uddannelsessektoren, heriblandt repræsentanter fra arbejdsmarkedets parter, aftagerinstitutioner, lederforeninger, lærerforeninger, elevorganisationer med flere. Lærerpanelet har bestået af lærere fra erhvervsuddannelser, gymnasiale uddannelser og 10. klasse.

Der har undervejs i forløbet været afholdt tre møder i følgegruppen, hvor følgegruppen dels er blevet præsenteret for foreløbige tanker i ekspertgruppen og dels har bidraget med perspektiver og opmærksomhedspunkter. Derudover har følgegruppen løbende indsendt skriftlige bidrag, som er blevet taget med ind i ekspertgruppens videre arbejde. Hen mod slutningen af forløbet har ekspertgruppen holdt et særskilt møde med elevorganisationerne med henblik på at få et elevperspektiv på udformningen af epX.

Der har ligeledes været afholdt tre møder i lærerpanelet, og lærerpanelet har deltaget i et ekspertgruppemøde, hvor lærerne har været med til at kvalificere ekspertgruppens forslag og give indspil til ekspertgruppens arbejde.

Den løbende inddragelse af følgegruppe, lærerpanel, elever samt udvalgte fagpersoner og forskere har i høj grad været med til at kvalificere ekspertgruppens arbejde – både ekspertgruppens løbende refleksioner og overvejelser og i sidste ende de konkrete anbefalinger.

Ekspertgruppens medlemmer

- Trine Ladekarl Nellemann, rektor, NEXT Vestskoven Gymnasium (formand)
- Anja Østergaard Jensen, leder, 10. Klasse Center Skive
- Anya Eskildsen, adm. direktør, Niels Brock
- Allan Kruse, direktør, Svendborg Erhvervsskole
- Camilla Wang, rektor, Professionshøjskolen Absalon
- Jan Bjørn, rektor, Politiskolen
- Mads Haugbølle Behrendsen, tidligere formand, Erhvervsskolernes ElevOrganisation (EEO)
- Naia Wandel Jacobsen, underviser og koordinator for simulation som pædagogisk metode, SOSU H
- Pernille Brøndum, vicedirektør, Nordvestsjælland Erhvervs- og Gymnasieuddannelser
- Ruth Birgitta Funder, rektor, Haderslev Katedralskole
- Steen Enemark Kildesgaard, rektor, Erhvervsakademi København
- Stefan Hermann, adm. direktør, LIFE Fonden
- Thomas Jørgensen, uddannelsesleder, Maribo Gymnasium

De samlede anbefalinger

1. Identitet

Anbefaling 1.1. EpX' formål er både at forberede til videre uddannelse og at være alment dannende

Anbefaling 1.2. Med epX udvides forståelsen af den almene dannelse

Anbefaling 1.3. Det erhvervs- og professionsrettede fokus er centralt i formålsbeskrivelsen for epX

Anbefaling 1.4. EpX giver eleverne solide kundskaber

Anbefaling 1.5. En særlig epX-faglighed og -didaktik understøtter uddannelsens identitet

Anbefaling 1.6. Pejlemærker for epX-fagenes didaktiske grundlag og indhold

Anbefaling 1.7. En flerhed af taksonomier danner grundlag for epX-fagligheden

Anbefaling 1.8. Vægtning og niveauer i fag på epX

2. Opbygning

Anbefaling 2.1. EpX er en uddannelse med rødder, stamme og grene

Anbefaling 2.2. Eleverne på epX får en tryk start i en fast klasse

Anbefaling 2.3. EpX åbner dørene til videre uddannelse og afklarer gradvist eleverne

Anbefaling 2.4. Overbygningen på epX er en del af en samlet uddannelse
(for de elever, som vælger at fortsætte på overbygningen efter to år)

Anbefaling 2.5. Fordybelsestid integreres i undervisningen på epX

3. Stamme

Anbefaling 3.1. EpX har en stærk stamme af obligatoriske fag

Anbefaling 3.2. Undervisningen i stammen tones efter grenen

Anbefaling 3.3. EpX giver eleverne solide færdigheder i dansk, engelsk og matematik

Anbefaling 3.4. Fag i uddannelsens stamme

4. Grene

Anbefaling 4.1. EpX har fire centralt fastsatte grene

Anbefaling 4.2. Grenene opbygges med grenfag og tværfaglige forløb

Anbefaling 4.3. Uddannelsens grene og grenfag

Anbefaling 4.4. Grenene indeholder et epX-projekt og et epX-overbygningsprojekt

5. Valgfag

Anbefaling 5.1. Eleverne på epX får gradvist mere valgfrihed

Anbefaling 5.2. EpX har lokale valgfag

Anbefaling 5.3. På epX kan fag fra hele den gymnasiale fagrække udbydes som valgfag

Anbefaling 5.4. EpX har valgfagspakker rettet mod visse professionsbacheloruddannelser

6. Evaluering og prøver

Anbefaling 6.1. Eleverne får løbende feedback, som understøttes af standpunktskarakterer

Anbefaling 6.2. Prøveformer afspejler og understøtter den særlige identitet på epX

Anbefaling 6.3. Der er faglig bredde i udprøvningen på epX

Anbefaling 6.4. Alle fag fremgår af eksamensbeviset

7. Vejledning

Anbefaling 7.1. Eleverne i grundskolen vejledes om epX

Anbefaling 7.2. Eleverne møder en differentieret vejledningsindsats, der bidrager til afklaring

Anbefaling 7.3. Uddannelsesvejledningen er helhedsorienteret på epX

8. EpX er en uddannelse for alle unge

Anbefaling 8.1. EpX understøtter både faglige og sociale fællesskaber

Anbefaling 8.2 EpX er en uddannelse med egen kultur

Anbefaling 8.3. Der er samme muligheder for specialpædagogisk støtte (SPS) på epX

Anbefaling 8.4. Der er samme muligheder for forlængede forløb for elever med funktionsnedsættelser på epX

Anbefaling 8.5. Der er gode muligheder for talenter på epX

Anbefaling 8.6. Studiekompetence til akademiske bacheloruddannelser

9. EpX i hele landet

Anbefaling 9.1. Uddannelsens stamme er ens for alle elever i hele landet

Anbefaling 9.2. Adgang til uddannelsens grene for elever i hele landet

Anbefaling 9.3. EpX kan tilpasses lokale forhold

Anbefaling 9.4. Uddannelsens overbygning præges også af grenene

Anbefaling 9.5. Muligheder for lokale variationer af grene og en grøn linje

1. Identitet

Dette kapitel præsenterer ekspertgruppens anbefalinger til den særlige identitet på epX, herunder uddannelsens formål og dannelsesperspektiver. Derudover beskrives centrale kundskaber og færdigheder, som eleverne skal opnå gennem uddannelsen.

Opgave fra ekspertgruppens kommissorium:

- Anbefale og overordnet beskrive pædagogisk praksis og didaktik for epX med fokus på, at teoretisk viden og praktiske færdigheder anvendes sammen i undervisningen.
 - Angive eksempler på, hvordan dette skal komme til udtryk i undervisningen.
 - Anbefale og beskrive dannelsesperspektiver for epX.
 - Beskrive de vigtigste overordnede faglige og generelle kompetencer, som eleverne skal opnå på epX for at være rustet til efterfølgende at kunne gennemføre henholdsvis erhvervsuddannelser eller videregående uddannelser.
-

Ekspertgruppen ønsker med epX en nytænkning af en gymnasial uddannelse. EpX er en uddannelse, der ikke alene fremmer en alsidig faglighed hos eleverne, men også stimulerer deres nysgerrighed, mod og gørelyst. Det er en uddannelse, der fremmer elevernes ansvarlighed og selvstændighed, grundighed og vedholdenhed, omhu og omtanke. Eleverne skal gennem uddannelsen afklares om egne muligheder og ambitioner, såvel som begrænsninger, ligesom de skal lære at tage hensyn til de fællesskaber, de har et medansvar for. Eleverne skal opleve, at de hver især kan noget, og at der er brug for dem hver især.

EpX er en uddannelse, hvor der i undervisning og udprøvning lægges vægt på, at det højeste niveau af en faglighed kan vises i et produkt, i en demonstration eller i en simulation og ikke kun i en mundtlig eller skriftlig fremlæggelse. Med andre ord lægges der lige så meget vægt på den praktiske tilegnelse og udøvelse af kundskaber som den teoretiske. Det sker gennem en uddannelse med et udvidet fagligt fokus og nye fag, hvor eleverne i et gennemgående klassefællesskab fra den allerførste dag er bundet sammen af deres faglige og personlige interesser.

Lig de øvrige gymnasiale uddannelser skal epX således også forberede eleverne på medbestemmelse og medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Undervisningen og hele skolens dagliv må derfor bygge på åndsfrihed og ligeværd, demokrati og respekt for viden samt styrke elevernes kendskab til og agtelse af

grundlæggende friheds- og menneskerettigheder, herunder ytringsfrihed og ligestilling mellem kønnene.

Hvad er *gørelyst*?

Ekspertgruppen finder, at der er brug for et nyt begreb til at indfange den særlige epX-identitet. Ekspertgruppen anvender i den forbindelse *gørelyst*, som dækker over en *virkelyst* og en lyst til at gøre og skabe. *Gørelyst* kommer blandt andet til udtryk i elevernes arbejde med materialer, produkter, tekster og relationer i værkstedet, klasselokalet eller i samarbejdet med en lokal virksomhed.

Gørelyst handler også om at gøre noget for nogen og sammen med nogen og kan dermed ses i forlængelse af fokus på samarbejde og fællesskaber på epX. *Gørelyst* som begreb anvendes dermed også til at understrege vigtigheden af at udvikle elevernes engagement for noget, der ligger uden for dem selv.

Ekspertgruppen ønsker, at eleverne på epX tilskyndes til at gøre, og at eleverne får evnen og modet til det.

Anbefaling 1.1.

Epx' formål er både at forberede til videre uddannelse og at være alment dannende

Historisk har de gymnasiale uddannelsers formål været todelt. Den ene del består i at *forberede eleverne til videre uddannelse* og den anden del i at *fremme deres almene dannelse*. Denne dobbelthed ønsker ekspertgruppen fastholdt i formålet for epX. De to delformål udfoldes i det følgende.

Forberedende til videre uddannelse

En del af formålet for epX er at forberede til videre uddannelse. Det gælder særligt til erhvervsuddannelser, erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser, samtidig med at de elever, som ønsker det, kan tage yderligere gymnasiale fag og dermed kvalificere sig til optagelse på en akademisk bacheloruddannelse. Uddannelsen må således i sin opbygning og sit indhold leve op til de adgangskrav, der gælder for disse uddannelser. Derfor fylder etablerede fag og niveauer også en del i epX, men uddannelsen udfordrer også selvsamme tænkning med en række nydannelser i opbygningen af uddannelsen, i fagrækken og i måden, den realiseres på. Det vil blive udfoldet i de følgende kapitler.

Den almene dannelse

En anden del af formålet for epX er at være alment dannende. Almen dannelse handler om, hvilke kundskaber, der anses for at have en tyngde og betydning, der gør dem alment gyldige.

Hvad er *kundskaber*?

Når ekspertgruppen anvender kundskaber i rapporten, dækker det i denne sammenhæng over elevernes viden og færdigheder, som udvikles igennem uddannelsen.

Almen dannelse handler imidlertid ikke kun om at tilegne sig *noget*, men også om at blive *nogen*. Den almene dannelse indkredser således også, hvilke (karakter)egenskaber, dispositioner, dyder mv. uddannelsen fremmer hos eleverne. Her er kritisk sans, selvstændighed, mod, medmenneskelighed og udsyn værdsatte egenskaber.

Kundskaberne tilegnes og egenskaberne fremmes, fordi de både er nødvendige og ønskværdige i elevernes deltagelse i samfundets forskellige dele (folkestyre, arbejdsliv, kultur mv.) og i omgangen med vores fælles natur, som eleverne aktivt, reflekterende og ansvarligt skal forholde sig til.

Epx retter sig dermed ikke alene mod krav eller behov i de videre uddannelser, men har også et anliggende med eleverne, som rækker videre og også angår eleverne som mennesker og borgere. Det forberedende til videre uddannelse og det alment dannende er selvsagt i betydelig grad overlappende både på de gymnasiale uddannelser i dag og på den nye epX.

Anbefaling 1.2.

Epx udvider forståelsen af den almene dannelse

Som nævnt ovenfor er almen dannelse en central del af formålet på epX. Ekspertgruppen anbefaler i den forbindelse, at forståelsen af den almene dannelse udvides, og at der på epX dermed opereres med en nyfortolkning af den almene dannelse. Det nye dannelsesbegreb på epX står ikke i modstrid til det gældende dannelsesbegreb, men skal ses som en udvidelse heraf. Ekspertgruppen ser for sig, at den nye forståelse af almen dannelse nyfortolker tre historisk rodfæstede opfattelser og dermed udvides på følgende tre måder:

For det første i kraft af de fag, der prioriteres, den vægt, de gives, samt gennem de fortolkninger af den almene dannelse, som fagfolk, politikere og andre gør gældende. Her kan der næppe herske nogen tvivl om, at de humanistiske discipliner har domineret, ligesom samfundsfag og samfundsfaglige tilgange spiller en stigende rolle i, hvilke domæner der anses for at kunne bidrage til den almene dannelse. Ekspertgruppen ønsker, at epX udvider dette perspektiv, således at også naturfaglige, teknologiske, håndværksmæssige, sundhedsmæssige samt æstetiske vidensformer og praksisser anses for at have gyldighed og almen relevans.

For det andet har den almene dannelse i de gymnasiale uddannelser historisk sat teori og teoretisk viden over praktisk viden såvel i undervisningen som i udprøvningen. Dens medium har i høj grad været bøger og skriftlighed, snarere end ting, materialer og andre medier i elevernes læreprocesser. På erhvervsuddannelserne har det historisk forholdt sig anderledes. Her har den praktiske kunnen i et fag ikke alene været forbundet med løsningen af specifikke problemer og behov, men også i mange sammenhænge været tæt knyttet til moral, skønhed og åndelig udvikling, som har måttet følge med ansvaret hos den udlærte. På engelsk hedder erhvervsuddannelser *vocational education and training* og netop 'vocatio' kan oversættes dobbelt, så det peger mod et erhverv eller en profession, men i sin latinske betydning netop også peger hen mod 'et kald'. Hvad dette kald består i og hvilke prioriteringer af egenskaber, der følger heraf, er derfor helt centralt i diskussionen om den almene dannelse.

Ekspertgruppen finder, at en almen dannelse, der prioriterer fordybelse og gørelst, naturligt kan finde sin genstand i praktiske spørgsmål og problemstillinger. Eleverne dannes i lige så

høj grad gennem undersøgende arbejde med netop ting, materialer, simulerede situationer mv. og dermed ikke alene via boglige medier og fremstillinger. Teksten er med andre ord ikke vigtigere end tingen eller den relation, der udforskes.

Den almene dannelse har *for det tredje* i mange årtier været orienteret mod opøvelsen af egenskaber og tilegnelsen af kundskaber, der tillod eleverne at tage stilling, være kritiske og forstå abstrakte sammenhænge, men formentlig i mindre grad mod at fremme deres virkelyst, evne til at tage ansvar og forpligte sig. Det er derfor ekspertgruppens opfattelse, at den almene dannelse også må stimulere elevernes *gøren* og ikke alene deres *væren*, fremme deres evne til at handle og skabe og ikke alene deres evne til analyse og kritisk stillingtagen. I forlængelse heraf finder ekspertgruppen det væsentligt, at epX ikke alene bibringer eleverne tillid til egne muligheder for at gøre, men også tillid til fællesskabets muligheder.

Anbefaling 1.3.

Det erhvervs- og professionsrettede fokus er centralt i formålsbeskrivelsen for epX

Ekspertgruppen anbefaler, at epX deler samme overordnede formål som de øvrige gymnasiale uddannelser. Ekspertgruppen anbefaler derudover, at epX på samme måde som de øvrige uddannelser får sin egen uddannelsesspecifikke formålsparagraf. Nedenfor fremgår ekspertgruppens bud på en formålsparagraf, som indeholder det særegne ved epX, dvs. det erhvervs- og professionsrettede og samspillet mellem det praktiske og teoretiske.

Formålsparagraf for epX

I epX er fagligheden nært forbundet med virkeligheden og med erhvervs- og professionsrettede perspektiver. Uddannelsens formål realiseres gennem en række erhvervs- og professionsrettede fag såvel som almene fag. Uddannelsen skal udvikle elevernes evne til faglig fordybelse og refleksion, kritisk konstruktiv tænkning og handlekraft, nysgerrighed og vedholdenhed. Der lægges i undervisningen vægt på det erhvervs- og professionsrettede og på samspil mellem det praktiske og teoretiske.

Ekspertgruppen vurderer, at den gældende overordnede formålsparagraf for de gymnasiale uddannelser bør tilpasses, så epX' fokus på handlekraft og samspillet mellem det praktiske og det teoretiske i højere grad favnes. Derudover bør overordnede formål om ansvarlighed over for naturen (bæredygtighed) og etik ligeledes indgå, da disse er essentielle problemstillinger i en erhvervs- og professionsrettet kontekst.

Anbefaling 1.4.

Epx giver eleverne solide kundskaber

Som beskrevet ønsker ekspertgruppen, at eleverne ved afslutningen af deres uddannelse har tilegnet sig solide kundskaber. Eleverne har blandt andet opnået en helhedsorienteret faglighed, hvor viden, færdigheder, evnen til at handle og bevidsthed om egen indsats og bidrag spiller tæt sammen. Eleverne har således ikke alene opnået viden om faglige emner, men også erfaringer med, hvordan den viden kan bringes i anvendelse i forhold til konkrete

opgaver og udfordringer – og hvordan arbejdet med disse opgaver og udfordringer, i sig selv, kan skabe viden og erfaring. Eleverne har også lært at reflektere fagligt og at udvise ansvar, vedholdenhed og engagement i egen læreproces, ligesom eleverne har opnået erfaringer med at bidrage til det omgivende samfund. Derudover har eleverne fået erfaringer med at indgå i forskellige former for fællesskaber, herunder lært at tage et medansvar for fællesskabet. Ekspertgruppen ønsker her at fremhæve enkelte kundskaber, som ekspertgruppen finder særligt væsentlige på epX. Der er selvsagt mange andre kundskaber på epX, og de vil blive berørt løbende gennem rapporten.

Eleverne evner at handle og gøre

Det almene dannelsesperspektiv på epX indebærer blandt andet, at teoretiske kundskaber ikke anses som et mål i sig selv, men også knytter sig til evnen og viljen til at omsætte indsigter i praksis i relation til konkrete opgaver og problemstillinger. Viden forbindes med færdigheder og indsigt med handlekraft og gørelyst.

På den baggrund anbefaler ekspertgruppen, at undervisningen tilrettelægges, så eleverne udvikler evnen til at handle fagligt relevant i konkrete situationer med udgangspunkt i praktiske og teoretiske kundskaber. Fagligheden på epX knytter sig både til fysiske materialer og til menneskeligt samvær og samspil – eleverne udvikler relationelle kundskaber, som er relevante for erhvervs- og professionsrettet praksis. Det er væsentligt for elevernes møde med fx kunder, borgere og patienter. Undervisningen fokuserer derfor på, hvordan viden omsættes til praktisk kunnen og kvalificeret handling, så eleverne lærer at anvende deres viden med sikkerhed, præcision og tilpasningsevne.

Denne form for faglighed udvikles gennem erfaring, gentagelse og refleksion. Den bevæger sig fra en mere styret og bevidst udførelse af handlinger til en mere integreret, sikker og intuitiv praksis, hvor kroppen og sanserne spiller sammen med tanke og vurdering. Her bliver handlingen ikke blot en mekanisk udførelse, men et udtryk for dyb faglig forståelse, praktisk kunnen og dømmekraft.

Eleverne opnår solide færdigheder

Det følger af den politiske aftale, at alle elever på epX skal have dansk, engelsk og matematik. Ekspertgruppen bakker op om, at disse fag er helt centrale i en erhvervs- og professionsrettet gymnasial uddannelse og har derfor haft et særskilt fokus på karakteren og vinklingen af disse fag. Både erhvervsuddannelserne og de videregående uddannelser oplever i stigende grad, at elever og studerende har problemer med færdighedsniveauet i dansk, engelsk og matematik både mundtligt og skriftligt. Samtidig er faglig sikkerhed, præcision og korrekthed i netop disse fag vigtige på langt de fleste uddannelser, som epX forbereder til. Fagene er ligeledes vigtige for elevernes fremtidige arbejdsliv og deltagelse i samfundet. Ekspertgruppen lægger derfor stor vægt på, at dansk, engelsk og matematik på epX har et omfang og et fokus, der understøtter et solidt færdighedsniveau hos eleverne.

Fagene prioriterer således et fokus på færdigheder og på, hvordan fagene kan anvendes i forskellige faglige sammenhænge både mundtligt og skriftligt frem for et højt fokus på analytiske kundskaber. Dette udfoldes i kapitel 3 om uddannelsens stamme.

Anbefaling 1.5.

En særlig epX-faglighed og -didaktik understøtter uddannelsens identitet

Eleverne på epX møder en undervisning, der er sammenhængende med uddannelsens identitet og det faglige indhold i uddannelsen. Det peger mod en særlig epX-faglighed og et dertilhørende særligt didaktisk grundlag. Ekspertgruppen anser dette som nøglen til, at langt flere elever i fremtiden vil opleve en spirende uddannelsesglæde og finde lige akkurat det faglige felt, de interesserer sig for og har lyst til at udvikle sig inden for.

Ekspertgruppen anbefaler, at det er centralt i epX, at læreprocesserne tilrettelægges, så eleverne er aktive, i vidt omfang lærer at forbinde det kropslige og det kognitive og gennem undersøgende og eksperimenterende metoder stimuleres til en nysgerrig tilgang til fag og emner. Undervisningen tager sit udgangspunkt i autentiske temaer og virkelige opgaver.

Dette kommer til udtryk i undervisningen ved et tæt samspil mellem praksis og teori. Det sker fx ved, at eleverne selv arbejder med materiale, genstande og stof, som kan føles, høres, læses, smages, og ved at eleverne arbejder med menneskelige relationer og træner forskellige aspekter af mødet med andre mennesker. Det sker også ved at lærere eller andre deler konkrete erfaringer samt gennem værkstedsbrug, digital konstruktion, simulationsundervisning, brug af attrapper mv. Samtidigt møder eleverne forskellige rollemodeller undervejs i undervisningen, som de kan spejle sig i.

Ekspertgruppen anbefaler videre, at epX-identiteten gennemsyrrer alle fag. Det er her vigtigt, at der ikke blot er tale om en didaktisk øvelse. Det kalder på en gentænkning af fagenes faglige indhold, som således skal favne fokus på at handle og gøre, opnå relevante færdigheder og bidrage til epX' bredere forståelse af almen dannelse.

Her ønsker ekspertgruppen at fremhæve, at et særligt didaktisk grundlag og et særligt indhold i fagene også stiller krav til skolernes fysiske faciliteter og adgang til læremidler, som det også fremgår af den politiske aftale. Samtidig kan fagligheden forudsætte en fleksibel tilgang til undervisningssituationen, hvor der med fordel og i muligt omfang kan indtænkes gæstelærere, co-teaching og lignende tiltag.

Eksempel på undervisningsforløb på epX i matematik

Tøjindustrien og konceptet "fast fashion" kritiseres for at have haft store negative miljømæssige konsekvenser. I dette tværfaglige forløb, med fokus på matematik, bliver eleverne introduceret til en række artikler om tøjindustrien. Eleverne udarbejder spørgeskemaer til klassen.

Eleverne skal, på baggrund af spørgeskemaerne forholde sig kritisk til "fast fashion" som koncept og idégenerere til mulige løsninger.

Eleverne kan til sidst pitche deres idé for deres klasse eller en anden relevant modtager.

I undervisningsforløbet arbejder eleverne blandt andet med at:

- Kategorisere deres eget tøj og kvantificere det.
- Finde kilder og information.
- Udarbejde spørgeskemaer, som hele klassen svarer på, for at finde ud af, hvordan klassens tøjvaner er.
- Anvende procentregning i bearbejdelsen af spørgeskemaer.
- Løse en række matematikopgaver om tøjindustriens forbrug af bomuld, vand og CO₂-udledning eller genanvendelse og øget tøjforbrug. Eleverne skal anvende matematisk modellering til formulering, afgrænsning og analyse. De skal også vurdere og reflektere over resultatet og dets validitet.
- Anvende forskellige innovative processer til at finde på mulige løsninger.
- Pitche deres ideer til løsninger for deres klasse eller en anden relevant modtager.

I dette forløb indgår der foruden grenfagene elementer fra matematik, dansk, historie og samfundsforståelse samt digital teknologiforståelse.

Kilde: Undervisningsforløbet er inspireret af et undervisningsforløb fra Nationalt Center for Udvikling af Matematikundervisning.

Anbefaling 1.6.

Pejlemærker for epX-fagenes didaktiske grundlag og indhold

Ekspertgruppen har på baggrund af ovenstående anbefalinger 1.1. - 1.5. opstillet en række pejlemærker, som anbefales at danne grundlag for det kommende arbejde med at udvikle dels didaktikken på epX og dels læreplaner for fagene:

1. *Fokus på at handle fagligt:* Eleverne lærer både sanseligt og kognitivt for at fremme nysgerrighed og undren, initiativ, handlekraft og praktisk problemløsning. Der er fokus på det skabende og fællesskabsfremmende.

2. *Pege mod praksis*: Det faglige indhold og didaktikken er erhvervs- og professionsrettet. Udgangspunktet for undervisningen peger ud mod autentiske opgaver og reelle lokale, nationale eller internationale problemstillinger.
3. *Helhedsorientering, tværfaglighed og toning*: Undervisningen i fagene er helhedsorienteret. Der er krav til sammenhæng og samarbejde på tværs af fagene, herunder krav til toning og tværfagligt arbejde.
4. *Variation i undervisnings- og arbejdsformer*: For at fremme elevernes motivation, udbytte og samarbejdsevner indeholder undervisningen skift mellem praktisk arbejde, simulation, workshops, eksperimenter og teoriundervisning – og der anvendes forskellige læremidler.
5. *Progression, differentiering og evaluering*: Der sættes tydelige mål for faglig og personlig udvikling. Læreren skaber rammer for progression hos den enkelte elev, og der skal være gode muligheder for at differentiere undervisningen. Refleksion over handling og resultater fremmer afklaring.
6. *Prioritering*: Der er fokus på fordybelse frem for overfladiske nedslag, således at eleverne træner deres koncentration og vedholdenhed. Fagene bør ikke mættes med for mange krav til omfang, emner, kernestof og mål.
7. *Skriftlighed*: Fagenes skriftlighed integreres i høj grad i undervisningen.
8. *Kunstig intelligens*: Fagene understøtter, at eleverne forholder sig til kunstig intelligens, hvor det er relevant. Anvendelsen af kunstig intelligens må dog ikke fortrænge fordybelse, jf. pejlemærke nr. 5.
9. *Prøveformer*: Der er en tydelig sammenhæng mellem undervisningens mål, indhold og didaktik samt prøveformerne i fagene. Prøveformerne skal vægte uddannelsens fokus på praktiske kundskaber med et taksonomisk grundlag, der kan indfange dette.
10. *Lærerrollen*: Læreren som klasseleder er central for det trygge klassefællesskab. Læreren har et solidt fagligt og didaktisk repertoire og møder eleverne som en autoritet med myndighed, tydelige forventninger, relationskompetence og anerkendelse. Læreren understøtter elevernes aktive deltagelse og udvikling.
11. *Lokal frihed*: Beskrivelserne af fagenes indhold efterlader rum til, at den enkelte skole kan tilrettelægge undervisningen efter lokale forhold og muligheder.

Arbejdet med nye læreplaner i fagene sker i en senere proces frem mod implementeringen af epX, hvor både fageksperter, praktikere og aftagere inddrages i den konkrete udformning af de enkelte fag.

Anbefaling 1.7.

En flerhed af taksonomier danner grundlag for epX-fagligheden

Som tidligere nævnt finder ekspertgruppen det særligt væsentligt, at epX giver eleverne mulighed for at udvikle praktiske færdigheder og evne til at omsætte viden til målrettet handlen i forskellige opgaver og sammenhænge. Denne type faglighed indebærer både teknisk kunnen, praktisk udøvelse og evnen til at tilpasse sin handling til formål og kontekst.

Ekspertgruppen er bevidst om, at denne helhedsorienterede og praksisrettede faglighed kræver et udvidet taksonomisk grundlag for undervisningen i fagene og for prøveformerne.

Ekspertgruppen anbefaler derfor, at der forud for arbejdet med at udforme læreplaner og andre faglige elementer i epx udarbejdes et taksonomisk grundlag, der udfolder dybden i viden, færdigheder og praktisk kunnen samt bevidsthed om egen tilgang og bidrag. Det taksonomiske grundlag kan være en integration af flere taksonomiske modeller, der tilsammen kan indfange og fremme, at eleverne både arbejder med at tilegne sig viden, opbygge færdigheder og evne til at handle fagligt relevant i konkrete opgaver, og at de kan forholde sig reflekteret til deres egen rolle og deres eget bidrag

Dette taksonomiske grundlag sikrer, at undervisningen står på et tydeligt helhedsorienteret og velbeskrevet praksisnært grundlag, og at det også præger uddannelsens prøveformer, feedback og karaktergivning, hvorved denne faglighed også reelt anerkendes og værdsættes.

Anbefaling 1.8.

Vægtning og niveauer i fag på epx

Fagene på de gymnasiale uddannelser i dag inddeles i faglige niveauer på enten C-, B- eller A-niveau. På erhvervsuddannelserne anvendes en bogstavsskala ligeledes for de boglige fag, mens det samme ikke er tilfældet for de praktiske fag. I forlængelse af disse traditioner har ekspertgruppen valgt, at en række fag kategoriseres efter den klassiske gymnasiale skala for faglige niveauer; C-, B-, og A-niveau, mens andre ikke angives med et bestemt bogstav for fagligt niveau.

For nogle vil der være tale om en ny måde at se på fag på. Det kendes dog i et vist omfang også fra de gymnasiale uddannelser, hvor forløb som større skriftlig opgave, studieretningsprojektet, studieområdeprojektet og erhvervs-case indgår i et eksamensbevis med en vægtning, der svarer til et B-niveau eller A-niveau.

Et tilknyttet bogstav angiver ikke fagets værdi. På epx er praktiske elementer ligeværdige med de teoretiske, og omdrejningspunktet er et tæt samspil mellem praksis og teori. Det gælder for både fag med og uden bogstav, at de i indhold og tilrettelæggelse afspejler den erhvervs- og professionsrettede faglighed. Fag med bogstav opretholder samtidig en sammenlignelighed i det faglige indhold på tværs af de gymnasiale uddannelser, mens fag uden bogstav fordyber sig yderligere i den praktiske faglighed samtidig med, at der i højere grad vil være mulighed for at tilpasse denne til lokale forhold. Fag uden bogstav indgår på elevernes epx-bevis på samme vis som fag med bogstav og vægtes tilsvarende.

2. Opbygning

Dette kapitel beskriver ekspertgruppens anbefalinger til uddannelsens opbygning.

Opgave fra ekspertgruppens kommissorium:

- Foreslå en placering for fagene i uddannelsesforløbet, der understøtter, at andet år skal kunne forberede til henholdsvis erhvervsuddannelser og videregående uddannelser, samtidig med at eleverne har et fast klassefællesskab igennem uddannelsen.
 - Foreslå en timemæssig fordeling mellem fagene – herunder overordnet vurdere, om der skal være en opdeling i fagene mellem undervisningstid og fordybelsestid.
-

Det følger af den politiske aftale om en ny erhvervs- og professionsrettet gymnasieuddannelse, at epX er en toårig uddannelse med mulighed for et års overbygning. Uddannelsen opbygges med faglinjer, som eleverne vælger forud for uddannelsens start. Valget af faglinje vil hænge sammen med elevernes interesse og ønsker til videre uddannelse – men uden at fastlåse elevernes efterfølgende uddannelsesvalg.

Ekspertgruppen ønsker med sine anbefalinger til uddannelsens opbygning at understøtte ovenstående politiske intentioner samt at favne og tiltrække en bred elevgruppe med forskellige ønsker og forudsætninger og inspirere til forskellige videre uddannelsesveje.

Ekspertgruppens anbefalinger til opbygningen af epX skal ses som et bud på et attraktivt, anderledes og ligeværdigt alternativ til de nuværende gymnasiale uddannelser.

Anbefaling 2.1.

EpX er en uddannelse med rødder, stamme og grene

Identitet og dannelseperspektiv på epX udgør billedligt talt uddannelsens afsæt, dens rødder. Derfra vokser en stamme, som består af en række centralt definerede obligatoriske fag – også kaldet stammefag – der skal give eleverne et solidt fundament og holdepunkt gennem hele uddannelsen.

Stammefagene er obligatoriske fag for alle elever på epX. Stammens fag og indhold præsenteres i kapitel 3.

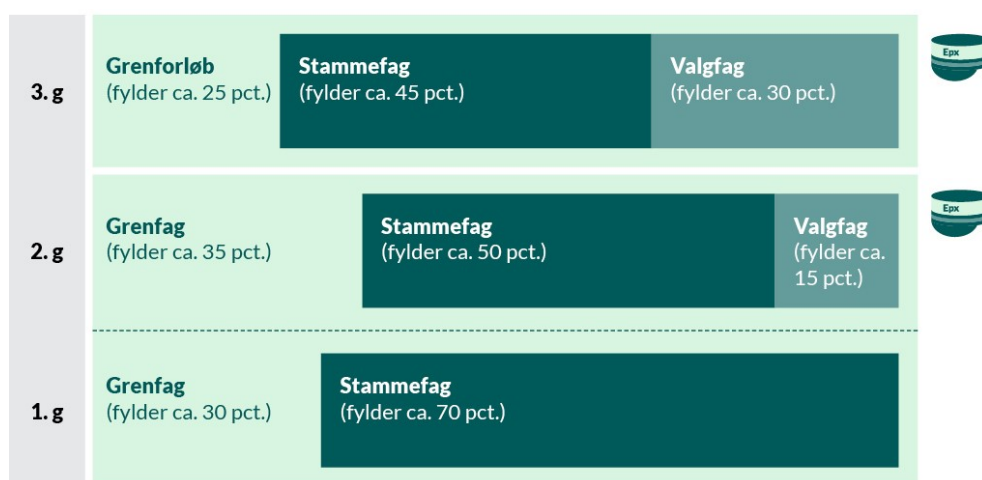
Fra stammen vokser uddannelsens grene, som rækker ud mod omverdenen. Grenene tager afsæt i brede praksisfelter og samfundsmæssige problemstillinger. Grenene er uddannelsens linjer, der udgør elevernes interesseområde og faglige fællesskab. Grenene samt deres fag og indhold præsenteres i kapitel 4.

Grenene toner stammefagene og vil dermed være grundlaget for det faglige fokus i undervisningen. Der indgår tværfaglige forløb, som skal understøtte samarbejdet mellem fagene. Stammen og grenene suppleres af valgfag, der giver eleverne mulighed for yderligere faglig fordybelse og bredere faglige perspektiver. Valgfag præsenteres i kapitel 5.

Uddannelsens opbygning skal sikre en balance og sammenhæng mellem centrale kundskaber, almen dannelse, fællesskab og et praksisnært erhvervs- og professionsrettet indhold.

Figur 2.1

Epx' opbygning med grenfag, stammefag og valgfag

Anmærkning: Der er afsat timer til tværfaglige forløb i 1. g og 2. g, som indgår i kategorien grenfag.

Hvad er et praksisfelt?

Ekspertgruppen anvender i denne rapport begrebet 'praksisfelt'. Det dækker i ekspertgruppens optik over grenens orientering, herunder toning mod de videre uddannelser og jobs, som mest oplagt ligger i forlængelse af alle grenens fagområder. Praksisfelter er bredere end et enkelt fagområde, og rummer dybe, anerkendte fagligheder, skaben og handlemåder, der er kollektivt udviklet over tid.

Anbefaling 2.2.

Eleverne på epx får en tryk start i en fast klasse

Uddannelsens opbygning understøtter intentionen om, at der opbygges klassefællesskaber med udgangspunkt i en fast klasse. Klassefællesskabet består af en bred elevgruppe med forskellige faglige og personlige forudsætninger, og hvor eleverne fortsætter på forskellige uddannelser efter epx. I klassen mødes eleverne om fælles faglige interesser og har en fast base for deres faglige, sociale og personlige udvikling. Klassen følges ad gennem den toårige uddannelse.

Ekspertgruppen anbefaler, at eleverne ønsker en gren efter interesse i forbindelse med valg af epX. Elevernes stamklasse sammensættes ud fra grenvalget, hvilket giver mulighed for en tryk start, hvor eleverne samles i et fagligt fællesskab fra første dag. Der vil dermed ikke være et grundforløb på epX, som det kendes fra stX, hhx og htx i dag. Det giver samtidig mulighed for, at toning fra grenfagene kan præge uddannelsen fra start.

Anbefaling 2.3.

EpX åbner dørene til videre uddannelse og afklarer gradvist eleverne

Eleverne skal starte på uddannelsen, uden at de oplever mange til- og fravalg, der kan føles afgørende for deres muligheder for overgang til videre uddannelse. Elevernes valg af gren er således udelukkende udtryk for et fagligt interessevalg, og indeholder ikke elementer, der har indflydelse på elevernes senere muligheder. Ekspertgruppen ønsker, at uddannelsens opbygning understøtter en gradvis afklaring, hvor eleverne undervejs rustes mere og mere til deres senere uddannelsesvalg.

Uddannelsen er derfor opbygget med et bredt forudbestemt indhold og få valg, hvilket gør uddannelsen overskuelig for eleverne. Eleverne møder undervejs en bred række fagligheder og får indblik i forskellige erhverv og professioner, der bidrager til en gradvis afklaring af elevernes faglige interesser. I sammenhæng hermed får eleverne i løbet af uddannelsen større mulighed for valgfrihed i form af valgfag.

Konkret har uddannelsens første år en fast fagrække, der dels består af stammefag og dels består af grenfag samt tværfaglige forløb, der afhænger af elevernes valg af gren. I 2. g møder eleverne muligheden for selv at påvirke sammensætningen af deres uddannelse i form af et til to valgfag. Valgfagene har ikke indflydelse på elevernes mulighed for at fortsætte på uddannelsen overbygning.

Anbefaling 2.4.

Overbygningen på epX er en del af en samlet uddannelse

Elever, der ønsker det og har afsluttet fagene på de nødvendige niveauer, kan vælge at fortsætte i 3. g på en etårig overbygning, der er en fortsættelse af den toårige epX. Ekspertgruppen anbefaler, at overbygningen i høj grad ses som en integreret del af uddannelsen. Derfor fortsætter en række stammefag i 3. g, ligesom elementer fra grenene følger med. Derudover kan der være en sammenhæng og progression i valgfag mellem 2. g og 3. g. Det kan eksempelvis være valgfag på C-niveau i 2. g, der løftes til B-niveau i 3. g.

Eleverne har i 3. g større indflydelse på at sammensætte deres uddannelse i form af to til fire valgfag. Det giver mulighed for, at eleverne kan pege deres uddannelse i retning af bestemte uddannelsesveje efterfølgende. Eleverne er på dette tidspunkt i uddannelsen forventeligt mere afklarede om deres faglige interesser og ønsker til videre uddannelse, hvorfor der gives mulighed for i højere grad at følge disse interesser og eventuelt imødekomme specifikke adgangskrav i overgangen til videre uddannelse.

En epx-elev har med overbygningen C-, B- og A-niveauer, der matcher den nuværende toårige hf. Det betyder, at eleverne som minimum afslutter med ét fag på A-niveau, tre fag på B-niveau og derudover en række fag på C-niveau. Det sikrer, at eleverne med overbygningen opnår generel adgang til professionsbacheloruddannelserne. Elever, der ønsker at kvalificere sig til optagelse på en akademisk bacheloruddannelse, vil skulle supplere med yderligere gymnasiale fag svarende til en hf med udvidet fagpakke i dag.

Anbefaling 2.5.

Fordybelsestid integreres i undervisningen på epx

Som tidligere beskrevet ønsker ekspertgruppen et betydeligt løft af elevernes skriftlige færdigheder.

Hvad er *fordybelsestid*?

På de gymnasiale uddannelser i dag er den tid, som eleverne anvender på selvstændigt skriftligt arbejde mv. udskilt som *fordybelsestid*, der tilrettelægges af eleverne selv, dog altid med udgangspunkt i en lærerstillet opgave.

Ekspertgruppen anbefaler, at elevernes *fordybelsestid* integreres i undervisningstiden på epx. Det giver mere støtte til elevernes arbejde, hvor lærere løbende er tæt på eleverne i skriveprocessen, og dermed højner kvaliteten af denne dimension af fagene. Det giver samtidig mulighed for i højere grad at fokusere arbejdet med skriftlighed mod processen frem for produktet. Herudover vil den teknologiske udvikling, hvor eleverne i nogle sammenhænge kan anvende kunstig intelligens uhensigtsmæssigt derhjemme, bedre imødekommes med en integration af *fordybelsestiden* i undervisningstiden.

Ekspertgruppen bemærker, at det i den videre implementering af epx, herunder udarbejdelse af fagenes læreplaner, skal fastsættes, hvordan fagenes skriftlige dimension konkret integreres i undervisningstiden. Det kan fortsat være fagligt relevant at fastholde en mindre del af det selvstændige skriftlige arbejde som et uddannelsesforberedende element.

3. Stamme

Dette kapitel beskriver ekspertgruppens anbefalinger til en stamme af fag på epX, der er obligatoriske for alle elever.

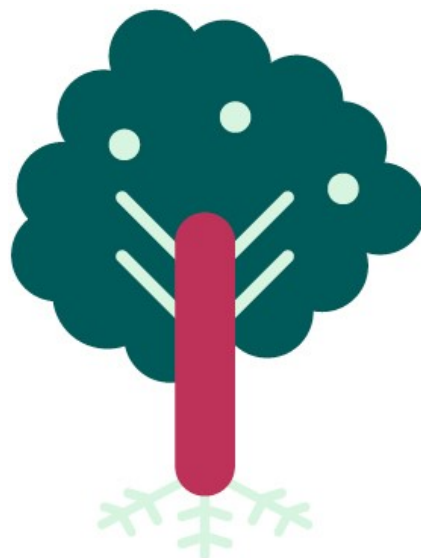

Opgave fra ekspertgruppens kommissorium:

- Foreslå en relevant fagrække med angivelse af obligatoriske fag, linjefag og valgfag. Alle elever skal i udgangspunktet have dansk, matematik og engelsk på gymnasialt C-niveau i 1. g.
 - Ekspertgruppen skal kort beskrive de enkelte fag i fagrækken og med udgangspunkt heri begrunde valget af fagene som mulige bestanddele af den nye ungdomsuddannelse. I denne forbindelse skal ekspertgruppen også forholde sig til, hvordan eleverne kan få tilbudt kunstneriske fag, herunder fx musik.
 - Foreslå, hvad der generelt skal kendetegne fag på uddannelsen, herunder både fag, der giver kompetencer til erhvervsuddannelser, og fag, der giver kompetencer til videregående uddannelse (A-, B- og C-niveaufag).
 - Foreslå eventuelle bindinger for fagligt samspil mellem fag, fx i form af mulige obligatoriske tværfaglige forløb.
-

Fagene på epX skal understøtte uddannelsens formål og særlige epX-identitet. Det betyder blandt andet, at fagene forbereder eleverne til at starte på videre uddannelse, og at fagene fremmer elevernes beherskelse af det faglige stof, ikke mindst med fokus på deres gørelst og handleevne. Fagene stimulerer elevernes nysgerrighed og giver dem mulighed for at fordybe sig, gøre sig umage og derigennem dygtiggøre sig.

Det er ekspertgruppens ønske, at der er en fast kerne af fag for alle elever på epX, som er med til at understøtte en fælles identitet og faglighed. Denne kerne af fag kaldes *stammen* og udfoldes i det følgende. Udover stammen skal eleverne vælge en retning, der flugter med elevernes faglige interesser. Denne retning kaldes en *gren* og beskrives i det efterfølgende kapitel.

Anbefaling 3.1.

Epx har en stærk stamme af obligatoriske fag

Ekspertgruppen ønsker, at uddannelsens grene vokser på en stærk stamme af fag, der udgør uddannelsens fællesmængde. Stammen understøtter både uddannelsens fælles identitet, dannelseperspektiv og forbereder eleverne til videre uddannelse.

Samtidig tones stammefagene fagligt, så de spiller sammen med fagene på grenen. Fagene i stammen giver eleverne et stærkt fælles fundament af alment dannende kundskaber, som eleverne også får med i deres videre liv og uddannelse. Stammen opbygges, så fagene understøtter elevernes fordybelse og opbygning af solide, uddannelsesforberedende færdigheder.

Nogle fag i stammen er af navn allerede kendte fra de gymnasiale uddannelser, mens andre er nye og samler elementer fra forskellige etablerede fag. Uanset om fagene er nye eller kendte, anbefaler ekspertgruppen, at alle fag i stammen får en nyudviklet læreplan med det særlige faglige indhold, der flugter med identiteten på epX.

Anbefaling 3.2.

Undervisningen i stammen tones efter grenen

Stammefag og grenfag (om grenfag se kapitel 4) både supplerer hinanden og indgår i et samspil. Der er en balanceret toning af undervisningen i stammefagene efter den gren, eleverne har valgt, således at eleverne oplever en sammenhæng mellem undervisningen i fagene. Dette understøttes af uddannelsens indhold og metoder samt en fleksibilitet på uddannelsen, som giver mulighed for at tilpasse lokalt med virksomhedssamarbejder, samarbejde med civilsamfundet og lignende.

For alle stammefag gælder det således, at en del af undervisningstiden er afsat til at opøve fagets færdigheder i praksis i samarbejde med grenfagene. Dette har et omfang, som betyder, at undervisningen i væsentlig grad adskiller sig fra tilsvarende fag på de gymnasiale uddannelser i dag, samtidig med at der fortsat er fælles kernestof i fagene, uagtet hvilken gren eleverne har valgt.

Principper for stammens fagrække

1. Fagrækken i stammen er ens på alle skoler og på tværs af grene.
 2. Fagene i stammen tones, så der er samspil mellem stammen og grenen, og så fagene præges af omverdenen.
 3. Fagene i stammen har samme faglige mål uanset gren.
 4. Fagene i stammen bidrager blandt andet til at ruste eleverne med stærke forudsætninger for de uddannelser, de opnår adgang til.
 5. Fagene indgår i tværfaglige forløb med grenfagene, hvor de inddrages i konkrete erhvervs- og professionsfaglige problemstillinger. I undervisningen gøres brug af fx værksteder, simulation, virksomhedssamarbejder mv.
-

Anbefaling 3.3.

Epx giver eleverne solide færdigheder i dansk, engelsk og matematik

Epx skal være et attraktivt og sammenhængende gymnasietilbud for alle unge. Det vil sige unge, som i dag vælger 10. klasse, hf, GF1, eux eller hhx, htx og stx – og unge, som ønsker at fortsætte på en erhvervsuddannelse eller videregående uddannelse.

Ekspertgruppen ønsker som tidligere nævnt, at eleverne gennem uddannelsen opøver solide færdigheder i dansk, engelsk og matematik, da disse færdigheder er essentielle både i videre uddannelse, i arbejdslivet og i livet generelt. Samtidig er det de fag, der åbner flest døre og giver flest muligheder i forhold til elevernes videre uddannelsesvej.

Ekspertgruppen anbefaler på den baggrund, at dansk og engelsk indgår i uddannelsen på B-niveau, dog med mulighed for at elever på baggrund af grundig vejledning kan afslutte disse fag på C-niveau ved afslutningen af 2. g. På overbygningen indgår dansk på A-niveau. Matematik vil indgå i uddannelsen på C-niveau med mulighed for løft til B-niveau som valgfag. Det skal være obligatorisk at udbyde matematik B som valgfag.

Fagernes omfang understøtter faglig fordybelse og giver plads til en undervisning, hvor elever med forskellige faglige forudsætninger bliver mødt.

Særligt om at afslutte fag på lavere niveauer

Mulighed for at afslutte dansk B og engelsk B på C-niveau

For dansk B og engelsk B gælder det, at der gennem begge år undervises på B-niveau. Der er dog mulighed for, at elever efter grundig vejledning kan afslutte faget med prøve på C-niveau efter to år, hvis det er den bedste løsning for den enkelte elev. Det kan fx være en mulighed for en elev, som fagligt føler sig bedst hjemme på et C-niveau og er afklaret om, at han/hun ønsker at fortsætte på en erhvervsuddannelse. Alle eleverne går fortsat på samme hold og følger fortsat undervisningen på B-niveau i 2. g, hvilket stiller særlige krav til differentieringen i undervisningen. Beslutningen om at afslutte faget med prøve på et lavere niveau end B-niveau skal ske efter grundig vejledning om konsekvenserne for adgang til videre uddannelser og forudsætter inddragelse af skolens ledelse. Elever, der afslutter fagene på C-niveau, har ikke adgang til overbygningen på epx. Der skal udvikles mekanismer med henblik på at understøtte, at elever vælger den løsning, som er den bedste for den enkelte elev.

Mulighed for at afslutte stamfefag på lavere niveau end C-niveau

Det er i særlige tilfælde muligt for elever efter grundig vejledning at afslutte stamfefag på lavere niveau end C, fx D-niveau. Det kan dog have konsekvenser for adgang til videre uddannelse, og eleverne får ikke adgang til overbygningen på epx. Derfor forudsætter et sådant valg grundig vejledning.

For begge ovenstående tilfælde gælder det, at eleverne i forbindelse med bestået uddannelse får et eksamensbevis, som afspejler de niveauer, de har afsluttet fagene på.

Anbefaling 3.4.

Fag i uddannelsens stamme

Ekspertgruppen anbefaler, at følgende fag skal indgå i uddannelsens stamme og udgøre et stærkt dannelsesfundament på epX.

Figur 3.1.
Fag i uddannelsens stamme

3. g	Dansk A	Historie B	Krop, bevægelse og udeliv	Digital teknologi-forståelse B				
2. g	Dansk B <i>Kan afsluttes på C-niveau</i>	Historie og samfundsforståelse C	Krop, bevægelse og udeliv	Digital teknologi-forståelse C	Engelsk B <i>Kan afsluttes på C-niveau</i>	Matematik C <i>Eller</i> Matematik B	Naturfag C	
1. g								Kunst og kulturliv

Nedenfor fremgår korte beskrivelser af de enkelte obligatoriske fag i stammen.

Dansk B/A

Ekspertgruppen finder det væsentligt, at eleverne er i stand til at læse og forstå forskellige dansksprogede tekster og til at kommunikere formidlingsbevidst og præcist, både mundtligt og skriftligt. Det anbefales derfor, at der etableres et nyt toårigt dansk B med væsentligt fokus på danskfaglige færdigheder. I faget opbygger eleverne viden og færdigheder samtidig med, at de udvikler en forståelse for sig selv og deres omverden gennem arbejdet med dansksprogede tekster.

Faget relaterer sig til praksis i både indhold og arbejdsformer, og der er et særligt fokus på, at de tekster, der inddrages i undervisningen, relaterer sig til praksisfelterne i elevernes grene, herunder skønlitterære tekster og sagprosa. Danskfaget spiller en væsentlig rolle, da eleverne skal kunne læse, forstå og formidle en problemstilling, samtidig med at de skal kunne tænke, kommunikere og argumentere modtagerorienteret.

Et billede på ovenstående er eksempelvis, at danskfaget i grenen "Business og innovation" indgår i fælles projekter om kundekontakt, salg og kommunikation med fokus på mundtlig præsentation eller markedsføring, eller der kan udvælges skønlitterære tekster, der belyser kommercialiseringen i den moderne verden.

Hvor der på dansk B er et særligt fokus på sprog og kommunikation, indebærer løftet til dansk A på overbygningen, at vægtningen af fagets litterære dimension øges. På A-niveau løftes fagets videns- og færdighedsniveau i forlængelse af B-niveauet. Fagets analyse- og fortolkningsdel udfoldes i større grad, men fortsat med et særligt fokus på at relatere sig til praksis.

Elever, som ønsker at fortsætte på visse professionsbacheloruddannelser efter 2. g, skal vælge dansk A på andet år. Denne model er nærmere beskrevet i kapitel 5.

Engelsk B

Ekspertgruppen finder det væsentligt, at eleverne lærer at forstå og anvende det engelske sprog og udvikler deres kulturforståelse, således at de kan orientere sig og agere i en globaliseret og digitaliseret verden. Det anbefales derfor, at engelsk B etableres som et toårigt fag på epX med en skriftlig og mundtlig dimension. Fagets indhold prioriteres i forhold til sin nuværende form på de gymnasiale uddannelser, så der er særligt fokus på engelskfagets kommunikative del, og så fagets skriftlige dimension i høj grad skal ses i sammenhæng med fagets mundtlige dimension.

Faget relaterer sig til praksis i både indhold og arbejdsformer, og der er et særligt fokus på, at engelsksprogede tekster i undervisningen relaterer sig til praksisfelterne i elevernes gren. Undervisningen har et anvendelsesorienteret perspektiv, der peger ind i praksisfelterne, fx med inddragelse af faglitteratur på engelsk.

Et billede på ovenstående er eksempelvis, at eleverne på flere af grenene kan anvende faget i et tværfagligt projekt, hvor eleverne arbejder med kommunikation i internationale organisationer eller virksomheder, hvor engelsk er integreret som "*corporate language*" i forskellige kulturer.

Matematik C

Ekspertgruppen finder det væsentligt, at eleverne opøver matematiske begreber, metoder og modeller og kan anvende disse i praksis. Det anbefales derfor, at matematik C etableres som et toårigt fag på epX. Faget udvikler på baggrund af grundig opøvelse i fagets færdighedsområder elevernes matematiske forståelse, deres evne til at ræsonnere, analysere og vurdere situationer med matematisk indhold, og det styrker deres forståelse af matematik som en del af både hverdagsliv, erhverv og samfund. Faget relaterer sig til praksis i både indhold og arbejdsformer, og eleverne anvender faget direkte på praksisfelterne i deres gren.

Et billede på ovenstående er eksempelvis, at eleverne fra grenen "Natur, teknologi og forbrug" i matematikfaget undersøger mikroorganismer og celledyrkning. Eleverne kan fx eksperimentere med surdej og indsamle data om temperaturer, pH-værdier og udviklingen i mængden af mikroorganismer. Disse data bruges i matematikundervisningen til at beregne vækstfaktorer, opstille og analysere grafer samt dokumentere, hvordan de observerede processer kan beskrives ved hjælp af matematiske modeller.

Der undervises gennem begge år på C-niveau, men eleverne har efter første år mulighed for at løfte faget til B-niveau, der tages separat som et valgfag på andet år. Faget kan tilsvarende løftes til B-niveau som valgfag på overbygningen.

Krop, bevægelse og udeliv

Ekspertgruppen finder det væsentligt, at eleverne opnår viden og erfaringer med og om kroppen samt finder glæden ved bevægelse og udeliv. Derfor anbefales det, at krop, bevægelse og udeliv etableres som et fag, som eleverne har gennem hele uddannelsen, og som praktiseres på en måde, der styrker relationer, holdånd og forpligtende fællesskaber mellem eleverne. Faget har en ramme, så det kan tilpasses efter lokale faciliteter og særkender samt muligheder i lokalområdet. Det er et fag, hvor fællesskab løber som en rød tråd gennem faget, både mellem eleverne i klassen og med det omgivende lokal- og civilsamfund. Det indebærer eksempelvis, at eleverne som en del af faget bygger sheltere eller laver andre aktiviteter sammen med den lokale spejderforening eller idrætsforening. Dele af faget

fokuserer på praksisfelterne i elevernes gren, som der relateres til med inddragelse af viden om fx ergonomi, arbejdsmiljøforhold og mental sundhed eller søvn og kosts indvirkning på præstationsniveau og fysisk velbefindende.

Naturfag C

Ekspertgruppen finder det væsentligt, at eleverne lærer at forstå naturvidenskabens betydning for mennesket, samfundet og naturen, hvilket eleverne aktivt reflekterer og ansvarligt skal forholde sig til. Det anbefales derfor, at naturfag C etableres som et nyt toårigt fag på epx. Eleverne introduceres i undervisningen både til grundlæggende naturvidenskabelig viden og forståelse og til naturvidenskabens metoder, arbejdsformer, tankegange og argumenter, idet der lægges vægt på at bibringe elevernes en helhedsforståelse af naturen og naturvidenskaben. Faget relaterer sig til praksis i både indhold og arbejdsformer og tones i retning af praksisfelterne i elevernes gren. Eleverne kan fx arbejde med problemstillinger, der handler om at forstå og bearbejde klima-, energi- og resurseproblemer i lokale kontekster. Eleverne arbejder som en del af dette med naturens kredsløb, energiforbrug, fødevarerproduktion og menneskets påvirkning af miljøet.

Faget er et toårigt fag, som består af fysik, kemi og biologi, men ikke kan reduceres hertil. Faget har et særligt fokus på kemi og biologi og skal udformes på en måde, hvor det ækvivalerer et C-niveau i de to fag efter to år. Det betyder, at eleverne kan løfte disse fag til B-niveau på overbygningen. Fysik C kan vælges som valgfag i 2. g eller 3. g.

Digital teknologiforståelse C/B

Ekspertgruppen finder det væsentligt, at eleverne lærer at forstå digitale teknologier og ud fra kritiske og konstruktive perspektiver kan diskutere den digitale teknologis rolle i samfundet. Det anbefales derfor, at digital teknologiforståelse etableres som et toårigt C-niveaufag på epx. Eleverne arbejder på grundlag af indføring i fagets grundlæggende færdighedsområder med digitale design og designprocesser samt teknologisk handleevne, herunder kunstig intelligens. Eleverne kan også arbejde med beskyttelse af egen digital identitet og egne data på internettet og med at undersøge og tilpasse eksisterende computerprogrammer. Endvidere kan eleverne arbejde med digital myndiggørelse, it-systemers intentionalitet og anvendelse samt deres etiske og sociale konsekvenser. Faget relaterer sig til praksis i både indhold og arbejdsformer og tones i retning af praksisfelterne i elevernes gren. Faget understøtter anvendelse af it samt en hensigtsmæssig digital adfærd og opførsel i hele uddannelsens fagrække.

Digital teknologiforståelse B indgår som obligatorisk fag på overbygningen. På B-niveau løftes de faglige dimensioner fra C-niveauet yderligere, og perspektivet kan udvides til flere teknologier eller til mere komplekse dele af teknologierne. Eleverne kan fx arbejde med at udvikle dele af it-systemer gennem iterative udviklingsprocesser, der integrerer brugerorienteret digital design og designprincipper med simpel programmering og datamodeller. Faget vil fortsat have et særligt fokus på at relatere sig til praksis.

Historie og samfundsforståelse C og historie B

Ekspertgruppen finder det væsentligt at styrke elevernes forståelse af historie, kultur og samfund, og at de bliver i stand at engagere sig og handle ansvarligt og historiebevidst i et moderne, demokratisk samfund. Det anbefales derfor, at historie og samfundsforståelse etableres som et toårigt fag. Faget giver eleverne historisk viden og perspektiv på deres samtid og de historiske forudsætninger, som definerer de konkrete erhvervs- og

professionsområder i dag. Faget relaterer sig til praksis i både indhold og arbejdsformer med særligt fokus på praksisfelterne i elevernes gren. Fx kan eleverne på grenen "Håndværk, resurser og design" arbejde med at aflæse spor af byggeriets historie og samfundsmæssige betydning i lokalområdet gennem mødet med bygninger fra forskellige tidsperioder og til individer fra forskellige samfundslag, mens de parallelt arbejder med design og konstruktion af bygningsmodeller i værkstedet eller digitalt. På grenen "Natur, teknologi og forbrug", kan eleverne med fordel arbejde med natur- og teknologihistorie i Danmark. Eleverne kan fx arbejde med udviklingen af energikilder gennem historien (fra dampmaskinen til bæredygtig energi) og den samfundsmæssige betydning. Eleverne kan i den forbindelse besøge et lokalt forsyningsselskab eller en landvindmøllepark.

Faget skal udformes på en måde, så det ækvivalerer samfundsfag C og historie C efter to år og giver mulighed for, at elever kan løfte henholdsvis historie og samfundsfag til B-niveau.

Historie B indgår som obligatorisk fag i overbygningen. På B-niveau styrkes den undersøgende og metodekritiske dimension, samtidig med at der sikres en yderligere spredning i tid og geografi. Faget vil fortsat have et særligt fokus på at relatere sig til praksis.

Kunst og kulturliv

Ekspertgruppen finder det væsentligt, at eleverne lærer at forstå og arbejde med kunstneriske perspektiver i forhold til praksis. Derfor anbefales det, at kunst og kulturliv etableres som et etårigt fag i 1. g. Fagets indhold er inspireret af de nuværende kunstneriske fag på de gymnasiale uddannelser. Faget sammensættes med udvalgte elementer fra fx billedkunst, design og arkitektur, dramatik, mediefag, musik, dans og musik- og lydproduktion, så eleverne har mulighed for at fordybe sig i et udvalgt kunstnerisk element. Fx kan eleverne i klassen fordybe sig i musik som udtryksform, eller arbejde med dramatik og opsætte et skuespil. På nogle skoler kan flere elementer forenes, så nogle af eleverne arbejder med musik, andre med dramatik, og sammen opsætter eleverne en musical. Skolerne kan fokusere på det eller de kunstneriske elementer, som er mest meningsfulde ift. skolens fysiske rammer, lærerkræfter og elevernes interesser. Indholdet i faget tilpasses den erhvervs- og professionsrettede profil på epx, og praksis og fællesskab er et centralt fokus for faget. I forlængelse heraf skal faget – fx inspireret af CAS-tilrettelæggelse på IB – række ud af skolen og engagere sig i lokalmiljøet i fx børnehaver, plejehjem, foreninger og virksomheder. Faget skal inddrage grenen og arbejde tværfagligt.

4. Grene

Dette kapitel beskriver ekspertgruppens anbefalinger til grene på epX og de fag, som skal indgå i grenene.

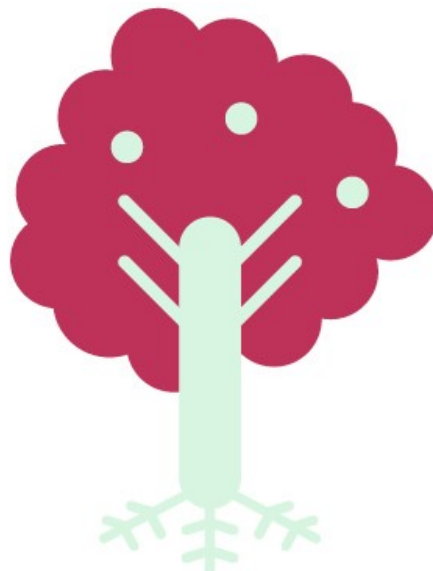
Opgave fra ekspertgruppens kommissorium:

- Foreslå et antal centralt definerede faglinjer, struktur for linjer og linjernes faglige fokus. Antallet af og konceptet for faglinjer planlægges blandt andet under hensyntagen til små epX-udbud.
- Overveje, om der udover centralt definerede faglinjer skal være mulighed for lokale faglinjer, herunder foreslå mulige betingelser for evt. oprettelse af lokale faglinjer.

Ekspertgruppen ønsker, at grenene på epX rækker tydeligt ud mod omverdenen og giver eleverne mulighed for at beskæftige sig med erhvervs- og professionsfaglige områder, hvor viden, gøren og handlen er hinandens forudsætninger.

Grenene konstitueres således af udvalgte praksisfelter og er sammensat, så de indeholder en faglig sammenhæng og en rød tråd, men ikke er så specifikke, at de kun retter sig mod et enkelt eller meget få erhvervs- eller professionsområder. Der henvises også til rapportens appendix, hvor grenenes praksisfelter er søgt illustreret i tabel 10.3.

Fagene i grenene (grenfag) er nye fag, der ikke er kendt fra den gymnasiale fagrække i dag. Fagene har deres afsæt i erhvervs- og professionspraksis og er kendetegnet ved et tæt samspil mellem praksis og teori, ligesom de understøtter forbindelse mellem det kropslige og kognitive – det udførende og det reflekterende.

Anbefaling 4.1.

EpX har fire centralt fastsatte grene

Ekspertgruppen anbefaler, at epX har fire centralt fastsatte grene, der retter sig mod et udvalg af praksisfelter, som skal ses i nær sammenhæng med en samfundsmæssig kontekst. Grenene understøtter en faglig sammenhæng, men er samtidig så tilpas brede, at de peger mod flere forskellige videre uddannelsesmuligheder og kan appellere til forskellige elevtyper. Grenene

giver eleverne mulighed for at få erfaringer med fagligt indhold og metodiske tilgange, der på tværs kendetegner de erhvervs- og professionsrettede uddannelser inden for grenens praksisfelter.

Grenene rummer en faglig spændvidde, som gør det muligt for den enkelte elev at præge sin uddannelse efter faglige interesser og ønsker til videre uddannelse uden at fastlåse sit efterfølgende uddannelsesvalg. Elevernes valg af gren har således ikke betydning for deres muligheder for videre uddannelse.

Ekspertgruppen anbefaler følgende fire centralt fastsatte grene på epX. Grenene udfoldes i afsnit 4.3:

- **Samfund, sikkerhed og sundhed**
- **Natur, teknologi og forbrug**
- **Business og innovation**
- **Håndværk, resurser og design**

Anbefaling 4.2.

Grenene opbygges med grenfag og tværfaglige forløb

Ekspertgruppen anbefaler, at hver gren opbygges med fire store grenfag og et antal timer dedikeret til tværfaglige forløb, der forbinder grenfag og stammefag i forhold til konkrete erhvervs- og professionsfaglige problemstillinger. På grenen indgår også et epX-projekt i 2. g og epX-overbygningsprojektet for elever, der fortætter i 3. g. Disse projekter vil blive udfoldet senere i kapitlet.

Grenen og grenfagene præges af de praksisfelter, som grenen retter sig mod. Der formuleres én fælles læreplan for hver gren, som dækker grenfagene og fælles mål for grenen, der gennemsyrrer hele grenen samt dens fag og understøtter orienteringen mod grenens praksisfelter.

I grenen vil indgå arbejde i værksteder, laboratorier, simulationsfaciliteter, virksomhedssamarbejder, samarbejde med lokale foreninger, ekskursioner, studieture og studie- og erhvervspraktik. Der skal være mulighed for, at den enkelte skole kan inddrage kurser og certifikater, som de kendes fra erhvervsuddannelsernes grundforløb, som en del af grenens undervisning.

Som en del af grenen introduceres eleverne til redskaber, værktøj, metoder og arbejdsprocesser fra grenens praksisfelter. Det giver en faglig indsigt i indholdet af arbejdet i de tilhørende erhverv og professioner. Grenen skal samlet set inspirere og afklare eleverne til deres valg af videre uddannelsesforløb.

I 3. g består grenen ikke af grenfag men af et tværgående grenforløb med en høj grad af lokal tilrettelæggelse. Det tværgående grenforløb udfyldes lokalt inden for en national ramme. Grenforløbet vil både indeholde elementer af de enkelte grene samt elementer, der går på

tværs af grenene. Derudover omfatter grenforløbet eksterne samarbejder og tværfaglige forløb i samspil med stammefagene. Grenforløbet tilrettelægges, sådan at emner og indhold indgår i sammenhæng med elevernes arbejde med epX-overbygningsprojektet.

Anbefaling 4.3.

Uddannelsens grene og grenfag

Ekspertgruppen anbefaler, at epX har følgende fire grene og specifikke fag, som indgår i de enkelte grene:

Tabel 4.1.
Oversigt over grene og grenfag

Samfund, sikkerhed og sundhed	Natur, teknologi og forbrug
• Pædagogik og psykologi • Beredskab, krise og konflikter • Etik og jura • Mental og fysisk sundhed	• Natur, menneske og sundhed • Teknologi, forbrug og produktion • Økosystemer, miljø og klima • Biotek og fødevareteknologi
Business og innovation	Håndværk, resurser og design
• Økonomi og samfund – fra privat til globalt perspektiv • Handel og forretningsudvikling • Innovation og entreprenørskab • Kommunikation og globale kulturer	• Design og æstetik • Fremstilling og produktion • Materiale lære • Bæredygtigt håndværk

Samfund, sikkerhed og sundhed

Grenen "Samfund, sikkerhed og sundhed" skal tiltrække elever med interesse for praksisfelter inden for fx det pædagogiske og socialfaglige område samt sundheds- og sikkerhedsområdet.

Eleverne vil på denne gren erfare, at der på tværs af disse erhvervs- og professionsfaglige områder er behov for en række beslægtede færdigheder i forhold til kontakten til medborgere, relationsarbejde, psykologiske aspekter og konflikthåndtering. Samtidig er der behov for grundlæggende kendskab til lovgivningen, og eleverne får indsigt i sundhedsvidenskabelige emner, herunder både mental og fysisk sundhed. Eleverne stifter også bekendtskab med sikkerheds-, sundheds- og velfærdsteknologier og kan arbejde med teknologierne i cases og tværfaglige forløb. Temaer for tværfaglige forløb kan fx være "Fysisk og mentalt beredskab mod terror og kriser", "Pandemier i et sikkerheds- og sundhedsmæssigt perspektiv" og "Livsstil, sundhed og social ulighed hos børn, voksne og ældre i Danmark".

Ekspertgruppen anbefaler, at følgende fag indgår i grenen:

- *Pædagogik og psykologi (1. g):* Faget introducerer til en grundlæggende indsigt i pædagogik og psykologi med fokus på menneskelig adfærd, relationer og samarbejde med udgangspunkt i erhverv og professioner.
- *Beredskab, krise og konflikter (1. g):* Faget introducerer til en grundlæggende og bred forståelse af beredskab, krise og konflikter. Eleverne arbejder med et bredt spektrum af kriser, som kan bevæge sig fra globale konflikter til beredskabspraksis ved kriser i

lokalområdet. I tilknytning til faget kan elever også evt. tage kurser og certifikater i fx førstehjælp, konflikthåndtering mv.

- *Etik og jura (2. g):* Faget giver eleverne en grundlæggende forståelse for etiske og juridiske elementer og udfordringer inden for grenens praksisfelter. Formålet er, at eleverne opnår en bevidsthed om de muligheder, udfordringer og dilemmaer, der er i grenens praksisfelter. Det kan fx være med eksempler fra borgerkontakt i sundhedsvæsenet eller i politiet.
- *Mental og fysisk sundhed (2. g):* Faget giver eleverne en grundlæggende forståelse for betingelser og forudsætninger for mental og fysisk sundhed. En del af formålet med faget er at motivere eleverne til selv at arbejde videre med deres mentale og fysiske sundhed.

Eksempel på undervisningsforløb på grenen 'Samfund, sikkerhed og sundhed'

En politibetjent er på besøg og holder et oplæg om hverdagen som politibetjent. Politibetjenten viser en række korte videoklip med forskellige konfliktsituationer og politiets håndtering af dem. Eleverne observerer undervejs, hvad der dæmper og hvad der eskalerer konflikterne, og hvordan kommunikation og samarbejde spiller ind.

Med udgangspunkt i et udleveret storyboard udvikler eleverne derefter i små grupper deres egne korte konfliktsimulationer, hvor de afprøver forskellige kommunikations- og deeskalationsstrategier. Undervejs introduceres de til relevant teori og små praktiske øvelser i blandt andet kommunikation og socialpsykologi, som hjælper dem med at løse opgaven.

Det er læreren, der har ansvaret for at facilitere simulationerne og skabe et trygt rum i alle grupper. Forløbet afsluttes med en fælles gennemgang af elevernes simulationer og en debriefing af opgaven, hvor eleverne reflekterer over simulationen og det, de har lært.

I undervisningsforløbet arbejder eleverne blandt andet med at:

- Anvende observation som metode.
- Træne samarbejde i pressede situationer og få indblik i betydningen af fællesskab, holdånd og kropsbevidsthed.
- Forholde sig kritisk til psykologisk og pædagogisk viden, teori og begreber, herunder argumentere fagligt.
- Opnå kendskab til sociologiske og samfundsmæssige forhold såsom betydningen af arv, miljø, køn og kultur samt fordomme, diskrimination og stereotyper.
- Få indsigt i professionel og respektfuld kommunikation i konflikthåndtering - også i pressede situationer og i mødet med forskellighed.

I dette forløb indgår der foruden grenfagene elementer fra historie og samfundsforståelse og dansk samt krop, bevægelse og udeliv.

Kilde: Inspiration fra vejledningen i psykologi på hf.

Natur, teknologi og forbrug

Grenen "Natur, teknologi og forbrug" skal tiltrække elever med interesse for praksisfelter inden for fx jordbrug, skovbrug, naturforvaltning, teknik og miljø, biotek samt fødevareområdet.

Grenen har til formål at give eleverne en praksisnær og helhedsorienteret forståelse af menneskets forhold til og rolle i naturen, og på grenen oplever eleverne, hvordan natur, teknologi og forbrug er tæt forbundet med hinanden. Maskiner og moderne teknologi spiller i dag en stor rolle i landbrug, naturforvaltning, søfart og rederier, laboratorier og i industrikædder, og landbrugs- og fødevareindustrien står over for en omlægning mod bæredygtige og klimavenlige teknologier, som allerede er i gang og får betydning helt ude hos den enkelte forbruger. Eleverne kan på grenen fx arbejde med tværfaglige temaer som "Udviklingen i energiforsyningen i et klimaperspektiv – fra kul til vindmøller", "Fra jord til produktion til bord – udviklingen i forbrugernes adgang til og syn på råvarer og forarbejdede fødevarer" og "Robotter i landbruget – robotteknologi som del af en grøn landbrugsproduktion".

Ekspertgruppen anbefaler, at følgende fag indgår i grenen:

- *Natur, menneske og sundhed (1. g):* I dette fag arbejder eleverne med naturforståelse, vækstvilkår, cirkularitet, forbrug og fødevarer. En del af undervisningen foregår i naturen.
- *Teknologi, forbrug og produktion (1. g):* Eleverne stifter i dette fag på systemniveau bekendtskab med samfundsteknologier, grøn teknologi, kritisk infrastruktur og produktionsprocesser (fx i landbrug e.l.). Eleverne kan blandt andet arbejde med principper fra robotteknologi, og i tilknytning til faget vil elever på grenen evt. kunne tage kurser og certifikater
- *Økosystemer, miljø og klima (2. g):* I dette fag opnår eleverne en grundlæggende indsigt i økosystemer, naturbrug og cirkulær økonomi. Eleverne arbejder med etiske problemstillinger og bæredygtighed, og eleverne kan fx besøge landbrug og miljøindustri og se konkrete bidrag som del af den grønne trepart.
- *Biotek og fødevareteknologi (2. g):* I dette fag opnår eleverne en grundlæggende indsigt i biotek og fødevareindustri og arbejder i praksis og på mikroniveau med fødevareteknologi og bioteknologi.

Eksempel på undervisningsforløb på grenen 'Natur, teknologi og forbrug'

I dette forløb skal klassen arbejde med en lokal café som case. Caféen vil anvende "urban farming" til at dyrke fx mikrogrønt og østershatte. Caféen har adgang til et lokale, hvor de vil etablere små indendørs systemer. Caféen har stillet eleverne den opgave, at de skal undersøge, om det er både realistisk og bæredygtigt for caféen at producere en del af dens råvarer selv.

Eleverne starter forløbet med at besøge caféen. Her får de indblik i caféens lokaler, herunder får de vist caféens nuværende forsøg med at dyrke mikrogrønt og østershatte. De får en introduktion til, hvordan caféen anvender råvarerne på menukortet, samt de udgifter caféen har til forskellige dele af driften.

Eleverne skal også selv prøve kræfter med "urban farming" på skolen. I grupper skal de dyrke mikrogrønt eller østershatte.

Forløbet afsluttes med, at eleverne i grupper laver et pitch til caféen med fordele og ulemper ved at producere råvarerne selv.

I undervisningsforløbet arbejder eleverne blandt andet med at:

- Undersøge hvilke dyrkningsmetoder, der er bedst egnede ud fra krav til vækstbetingelser, plads, vandforbrug og miljøpåvirkning. Eleverne gennemfører simple naturfaglige undersøgelser af fx lys, fugt og temperatur.
- Dyrke mikrogrønt eller svampe i lille skala og få praktisk erfaring med hele processen fra opsætning til høst. Eleverne skal undervejs dokumentere vækst, udbytte, tidsforbrug og eventuelle udfordringer. De foretager enkle målinger, som de skal bruge til at vurdere caféens kapacitet.
- Analysere og vurdere praktiske og økonomiske forhold. Eleverne laver prisoverslag og sammenligner med indkøbte råvarer/førprisen. De skal også have fokus på bæredygtighed og skal derfor vurdere forhold som friskhed, transport, tidsforbrug og risiko for produktionsfejl.
- Udarbejde et pitch, hvor eleverne præsenterer deres resultater visuelt og mundtligt for caféen.

I forløbet indgår foruden grenfagene også elementer fra naturfag, matematik, dansk, historie og samfundsforståelse samt digital teknologiforståelse.

Kilde: Udarbejdet af Børne- og Undervisningsministeriet.

Business og innovation

Grenen "Business og innovation" tiltrækker elever med interesse for praksisfelter inden for det merkantile område og sigter mod de merkantile og innovative kundskaber, som er nødvendige i en globaliseret verden, hvor lande er forbundet på kryds og tværs af handel, digital kommunikation og kulturel udveksling.

Grenen belyser disse sammenhænge og gør eleverne i stand til kritisk at reflektere over dem. Eleverne lærer at tage ansvar for brug og udvikling af digitale værktøjer, opbygge kommunikative færdigheder og skabe nye ideer, men har samtidig blik for deres omverden. På grenen opnår eleverne en praktisk og bæredygtig forretningsforståelse og arbejder aktivt med kommunikationsstrategier, økonomi, innovation samt digital produktion og problemløsning. Det kan fx ske gennem arbejde med tværfaglige temaer som "Sociale medier – kommunikation eller business?", "Den grønne omstilling – debatten om klimaet og nye bæredygtige forretningsmuligheder" og "Den politiske forbruger".

Ekspertgruppen anbefaler, at følgende fag indgår i grenen:

- *Økonomi og samfund – fra privat til globalt perspektiv (1. g):* I faget opnår eleverne en grundlæggende forståelse for økonomiske sammenhænge og at kunne analysere, planlægge og træffe økonomisk ansvarlige valg. Faget spænder fra privatøkonomi til samfundsøkonomi. Eleverne skal kunne koble økonomiske beslutninger til virksomheders forretningsstrategier, samfundets udvikling og globale markedsvilkår.
- *Handel og forretningsudvikling (1. g):* Eleverne skal i faget opnå markedsforståelse og indsigt i kundetyper og konkurrentanalyse. Der er fokus på fx planlægning af salgsaktiviteter og kunderejser, prisstrategier, målgrupper og markedsføring. Eleverne arbejder med datadrevet markedsføring, international e-handel og forretningsmodeller med fokus på globale konkurrenceforhold og etisk ansvarlighed.
- *Innovation og entreprenørskab (2. g):* I faget opnår eleverne indsigt i, hvordan man omsætter idéer til konkrete produkter og servicekoncepter, vurderer markedspotentialer, planlægger finansiering og træffer bæredygtige, etiske beslutninger i både erhvervs- og samfundsmæssige kontekster. Der arbejdes med forretningsmodeller i en global kontekst og med udvikling af innovationsprojekter med internationalt potentiale.
- *Kommunikation og globale kulturer (2. g):* I faget opnår eleverne indsigt i, hvordan kulturelle forskelle og globale sammenhænge påvirker kommunikation, samarbejde og beslutninger, og hvordan man kan agere reflekteret og effektivt i tværkulturelle og internationale kontekster. Eleverne arbejder med forståelse for interkulturel kommunikation, professionel formidling, etik og kommunikation i internationale virksomheder.

Eksempel på undervisningsforløb på grenen 'Business og innovation'

I dette forløb spiller eleverne et bæredygtighedsrollespil, som træner dem i at arbejde med bæredygtighed i praksis. Eleverne får en virksomhedsbeskrivelse fra en konkret virksomhed i lokalområdet og skal – i roller med forskellige interesser – forhandle sig frem til hvilket område (inden for bæredygtighed), som virksomheden skal prioritere. Eleverne får undervejs i spillet brug for at tilegne sig yderligere viden.

Læreren fungerer som facilitator af simulationen og bruger refleksionsspørgsmål til at understøtte både faglig fordybelse og samarbejde.

Når eleverne har spillet færdigt, skal de i mindre grupper udvikle forslag til en ny bæredygtighedsstrategi, der beskriver det område, som eleverne mener, virksomheden bør prioritere. Elevernes skriftlige forslag deles med den lokale virksomhed, og eleverne præsenterer forslagene for virksomheden, som kan give feedback.

I undervisningsforløbet arbejder eleverne blandt andet med at:

- Få en forståelse for begreber om bæredygtighed, fx ESG-principper (Environmental, Social and Governance), selskabsledelse, sociale forhold, due diligence mv.
- Få indblik i dilemmaer og beslutninger i en ledelsesmæssig kontekst.
- Få indblik i og øve at få forskellige og modstridende ønsker til at spille sammen.
- Dokumentere og kommunikere professionelt både visuelt, på skrift og i tale.

I forløbet indgår foruden grenfagene både elementer fra dansk, engelsk, historie og samfundsforståelse samt digital teknologiforståelse.

Kilde: Undervisningsforløbet er inspireret af Merkura – Videnscenter for merkantil udvikling.

Håndværk, resurser og design

Grenen "Håndværk, resurser og design" skal tiltrække elever med interesse for praksisfelter inden for fx byggeri, industri, energiforsyning, design og kunsthåndværk. Grenen introducerer eleverne til primært danske håndværkstraditioner med fokus på materialer, produktdesign og æstetik. Med resurser forstås det, som mennesket udvinder af naturen og forarbejder i byggeri, produktion og industri i bred forstand. På grenen erfarer eleverne sig selv som skabende i arbejdet i værksteder.

Eleverne arbejder i praksis med håndværk og design og får derigennem viden og færdigheder i forhold til materialer, bearbejdningsteknologier og designprocesser. Det er centralt for grenen, at eleverne erfarer gode eksempler på såvel håndværksfaglige færdigheder med brug af værktøj og teknologi i fx træ og metal som industriel produktion. Udvikling, optimering og innovation med henblik på bæredygtig produktion er også vigtige kundskaber på grenen. Eleverne anvender disse kundskaber i arbejdet med tværfaglige temaer som fx "Bæredygtige materialer som del af dansk møbeldesign og -håndværk", "Teamsamarbejde på den innovative byggeplads", "Fra fossile brændstoffer til vedvarende energi" og "Industri og designvalg i en verden med resurseknaphed".

Ekspertgruppen anbefaler, at følgende fag indgår i grenen:

- *Design og æstetik (1. g):* I faget opnår eleverne grundlæggende indsigt i designtænkning, designprocesser, bæredygtigt design, designhistorie og æstetik. Eleverne arbejder med designprojekter i praksis.
- *Fremstilling og produktion (1. g):* I faget opnår eleverne bekendtskab med eksemplariske teknologier og materialer inden for energihåndtering, industri og håndværk og arbejde med konkrete produkter. Eleverne arbejder med værktøj og håndværk, og digitale redskaber kan også inddrages i arbejdet. I tilknytning til faget vil elever på grenen også evt. kunne tage kurser og certifikater.
- *Materialelære (2. g):* Eleverne opnår med faget grundlæggende viden om materialer samt valg af materiale til konstruktioner og produkter, der udnytter materialeteknologien med hensyn til kvalitet, økonomi og miljø. Faget indeholder også en kulturhistorisk vinkel om udviklingen i materialer og deres anvendelse. Eleverne vil få mulighed for at fordybe sig i materialer og bearbejdningen heraf.
- *Bæredygtigt håndværk (2. g):* I faget opnår eleverne grundlæggende viden om genanvendelse og genbrug, livscyklusvurdering (LCA), nye materials klimaaftryk, lovkrav mv. Eleverne arbejder med genbrugsmaterialer, upcycling mv.

Eksempel på undervisningsforløb i grenen 'Håndværk, resurser og design'

En virksomhed fra skolens lokalområde indgår som case. Virksomheden ønsker, at eleverne kan hjælpe med at designe og fremstille prototypeelementer til et bæredygtigt og energieffektivt "tiny house", der opfylder en række funktionelle, æstetiske og miljømæssige krav, og som kan anvendes fleksibelt til fx midlertidige boliger til studerende.

I undervisningsforløbet arbejder eleverne blandt andet med at:

- Undersøge hvilke materialer, der er bedst egnede ud fra krav til styrke, holdbarhed, pris og miljøpåvirkning. Eleverne skal designe deres prototype med øje for at minimere energiforbruget i produktionen.
- Få forskellige materialer i hænderne og arbejde med, hvordan bygningen grundlæggende konstrueres for at sikre stabilitet og holdbarhed. Eleverne skal tegne projektet (måle vinkler, areal mv.) og have sans for proportioner, funktionalitet og finish i arbejdet med prototypeelementerne.
- Skabe en løsning gennem brugerinddragelse, der både er praktisk og æstetisk tiltalende for målgruppen.
- Udarbejde en plan for, hvordan de vil kommunikere designideer visuelt og mundtligt til målgruppen.

I forløbet indgår foruden grenfagene både elementer fra matematik, dansk, engelsk og digital teknologiforståelse.

Kilde: Inspiration er hentet fra skriftlige bidrag fra følgegruppen.

Anbefaling 4.4.

Grenene indeholder et epX-projekt og et epX-overbygningsprojekt

Ekspertgruppen anbefaler som tidligere nævnt, at eleverne udarbejder et epX-projekt i 2. g og for elever, der vælger overbygningen, et epX-overbygningsprojekt i 3. g.

EpX-projektet

I løbet af 2. g udarbejder eleverne et epX-projekt, der har et erhvervs- og professionsrettet fokus, og som går på tværs af uddannelsens fag. Formålet med projektet er, at eleverne lærer at anvende deres praktiske og teoretiske kundskaber til at undersøge et udsnit af en konkret erhvervs- og professionsfaglig praksis. I projektet skal eleverne undersøge, udarbejde og formidle inden for et selvvalgt område koblet til elevens gren. Der skal i arbejdet indgå empiri fra praksis, gerne gennem et praktikforløb eller lignende, hvor udarbejdelsen af et konkret produkt indgår. Eleverne understøttes gennem projektet af en fast vejleder.

EpX-overbygningsprojektet

I slutningen af 3. g udarbejder eleverne en epX-overbygningsopgave, der har et erhvervs- og professionsrettet fokus på tværs af uddannelsens fag. Til forskel fra epX-projektet i 2. g indgår en skriftlig opgave i epX-overbygningsprojektet. Elevernes arbejde med epX-overbygningsprojektet indgår i overbygningens studieforberedende sigte, og det er en del af formålet med epX-overbygningsprojektet, at eleverne demonstrerer selvstændighed. Der skal i arbejdet indgå relevant teori og empiri fra praksis, gerne gennem et praktikforløb eller lignende. Eleverne understøttes gennem projektet af en fast vejleder.

5. Valgfag

Dette kapitel beskriver ekspertgruppens anbefalinger til valgfag på epX.

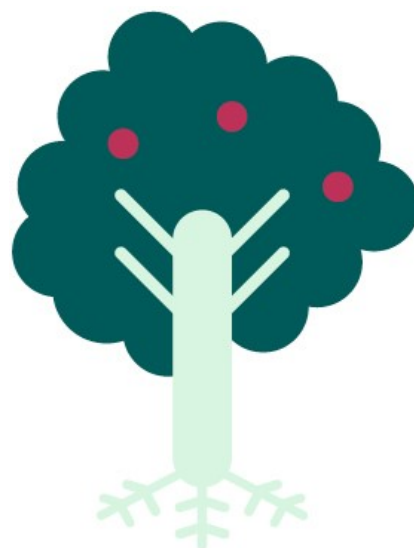

Opgave fra ekspertgruppens kommissorium:

- Foreslå en relevant fagrække med angivelse af obligatoriske fag, linjefag og valgfag.
-

Ekspertgruppen ønsker, at uddannelsens fagrække også giver eleverne mulighed for selv at have indflydelse på sammensætningen af deres uddannelse. Elever på epX skal opleve mulighed for at fordybe sig i særlige faglige interesser, ligesom de skal kunne vælge fag med henblik på at kunne opfylde specifikke adgangskrav til videregående uddannelser og erhvervsuddannelser.

Med uddannelsens stamme- og grenfag har eleverne et solidt fundament mod videre uddannelse. Valgfag supplerer dette og giver mulighed for enten at fordybe sig yderligere inden for et fagområde eller udforske nye fagområder. Valgfagene repræsenterer ligesom resten af uddannelsen hele den faglige bredde på epX, og der er muligheder for at opøve praktiske færdigheder og fordybe sig i et fagligt emne. Eleverne har således både mulighed for fx at vælge at fordybe sig i diskussioner om etiske problemstillinger i filosofi C og dykke ned i beredskabsplaner i valgfaget samfundssikkerhed og beredskab.

Anbefaling 5.1.

Eleverne på epX får gradvist mere valgfrihed

Ekspertgruppen ønsker en tryk og gennemskuelig start på uddannelsen for eleverne, hvor der er fokus på at skabe et fælles fagligt grundlag og socialt fællesskab. Derfor udsættes valgfag til 2. g og 3. g, hvor eleverne i højere grad er fagligt afklarede og trygge i deres relationer.

Eleverne vælger et til to valgfag i 2. g. Valgfagene giver mulighed for erhvervs- og professionsrettet fordybelse og forberedelse til videre uddannelse. I 3. g vælger eleverne to til fire valgfag. Elevernes mulighed for flere valgfag i 3. g giver eleverne mulighed for at få opfyldt individuelle behov i forhold til specifikke adgangskrav til videre uddannelse.

Ekspertgruppen anbefaler i den sammenhæng, at der fastsættes et minimum for udbud af valgfag for udbydere af epX. Dette minimum sikrer eleverne en mulighed for faglig bredde, samt at der er mulighed for at tage fag, som er særligt vigtige i forhold til specifikke adgangskrav til videre uddannelse. Ekspertgruppen peger på, at dette minimum blandt andet indeholder udbud af matematik B, fysik C og B, kemi B, biologi B og/eller virksomhedsøkonomi B, da disse er adgangsgivende til videre uddannelse.

Anbefaling 5.2.

Epx har lokale valgfag

Det skal være muligt for elever, der ønsker at fordybe sig yderligere i en mere praksisnær undervisning, at tage lokalt udformede valgfag. De lokale valgfag har fokus på mere praktiske kundskaber inden for fx samarbejde, arbejdsplanlægning, sundhed, kommunikation, professionsetik, kundehåndtering, metode, salg, jobsøgning mv.

Der fastsættes én fælles læreplan som en national ramme for de lokale valgfag. Læreplanen sikrer, at de lokale valgfags formål, læringsmål, didaktiske principper, arbejdsform, dokumentation samt evaluering og bedømmelse er centralt fastsat. Den enkelte skole vil inden for denne ramme have lokal frihed til at tilrettelægge og indholdsudfylde de lokale valgfag. Den enkelte skole kan således oprette de valgfag, som den finder relevante, har faciliteter til og kan oprette tilstrækkeligt store hold i. Valgfagene kan tilrettelægges med stor fleksibilitet. Skolen har fx mulighed for at udbyde erhvervspraktik som valgfag, herunder også erhvervspraktik i udlandet. Det kan også være, at skolen udbyder et valgfag i samarbejde med uddannelsesaftagere og virksomheder. Det medfører, at de lokale valgfag ser forskellige ud fra skole til skole.

For at understøtte den lokale frihed til tilrettelæggelsen af de lokale valgfag vil fagene ikke have et bestemt angivet niveau i form af C-, B- eller A-niveau. Ekspertgruppen peger dog på, at de lokale valgfag tænkes ind i en timeramme på 75 timer svarende til fag på C-niveau. Dette gør det samtidig muligt for eleverne at kombinere lokale valgfag og de centralt fastsatte valgfag.

Denne type frihed for den enkelte skole betyder samtidigt, at skolerne lokalt er ansvarlige for at sikre høj kvalitet i de lokale valgfag. Det anbefales, at skolen offentligt beskriver disse valgfag, så eleverne kan orientere sig i dem. Derudover vil samarbejdspartnere, virksomheder mv. kunne orientere sig i indholdet på valgfagene, og andre skoler kan lade sig inspirere af måden at arbejde med lokale valgfag på.

Figur 5.1.

Eksempler på lokale valgfag, der kan udvikles af skolerne

- Metallab
- Cybersikkerhed
- Bæredygtighed i byggeri
- Produktionsprocesser for begyndere
- Robotteknologi
- Samfundssikkerhed og beredskab
- Kemi i hverdagen
- Maritimt grundkursus
- Kunst og visuelle virkemidler
- Produktudvikling og skabende processer – fra ide til produkt
- Automatisering i industrien
- Erhvervspraktik i udlandet
- Performance og formidling
- Ernæring og madværksted
- Mødet med mennesket (kunde, borger eller patient)

Anbefaling 5.3.

På epX kan fag fra hele den gymnasiale fagrække udbydes som valgfag

EpX peger som tidligere nævnt mod uddannelser inden for flere forskellige praksisfelter. I forlængelse heraf anbefaler ekspertgruppen, at alle fag i den gymnasiale fagrække kan udbydes som valgfag på epX. Det vil sige samtlige fag, der i dag er kendt fra stx, hhx og htx. Der vil være mulighed for samlæsning af fag på tværs af de gymnasiale uddannelser. Dette vil give bedre muligheder for et bredt udbud af valgfag på mindre skoler samt understøtte fællesskab mellem eleverne på tværs af gymnasiale uddannelser.

I 2. g kan skolen udbyde fag på C- og B-niveau samt dansk på A-niveau¹ og i 3. g fag på C-, B- og A-niveau.

Ekspertgruppen anbefaler, at det undersøges nærmere, om en række fag fra den gymnasiale fagrække, der i dag ikke findes som C-niveau, kan udvides til også at omfatte dette niveau. Det vil understøtte et bredt valgfagsudbud på epX og en større sammenhæng med uddannelsens faglige bredde. Det kan eksempelvis være fag som teknologi og teknikfag fra htx samt afsætning, international økonomi og virksomhedsøkonomi fra hhx.

Figur 5.2.

Eksempler på fag fra den gymnasiale fagrække (C- B- og A-fag), som vil kunne udbydes som valgfag på epX

• Fysik C og B	• Tysk eller fransk fortsættersprog C
• Naturgeografi C og B	• Tysk, fransk eller spansk begyndersprog B
• Kemi B	• Virksomhedsøkonomi C og B
• Biologi B	• Afsætning C og B
• Psykologi C og B	• Teknologi C og B
• Filosofi C	• Programmering C og B
• Religion C	• Samfundsfag B
• Engelsk A	

Anbefaling 5.4.

EpX har valgfagspakker rettet mod visse professionsbacheloruddannelser

Ekspertgruppen har fået til opgave at pege på veje mod visse professionsbacheloruddannelser efter uddannelsens andet år, jf. nuværende adgangskrav. Det omhandler de professionsbacheloruddannelser, der i det nuværende uddannelseslandskab har adgang via en fagpakke bestående af fire eller fem specifikke gymnasiale fag, som skal være bestået på bestemte niveauer. Det gælder blandt andet pædagoguddannelsen samt en række øvrige uddannelser, jf. nedenfor. Denne vej er relevant for elever, der ønsker at opnå adgang til professionsbacheloruddannelserne nedenfor efter en toårig epX.

¹ For elever som vælger en valgfagspakke rettet mod visse professionsbacheloruddannelser.

Ekspertgruppen peger på, at dette kan opnås ved, at eleverne kan vælge en særlig pakke af valgfag i 2. g. Eleverne skal vælge valgfagspakken ved udgangen af 1. g.

Valgfagspakkerne vil alle indeholde et løft til dansk A på uddannelsens andet år og for nogle ligeledes indebære, at der vælges bestemte fag som valgfag. Valgfagspakkerne vil være tilmæssigt mere krævende, hvorfor disse elever må undtages fra et grenfag. Særligt for valgfagspakken mod radiograf kræves yderligere timer til valgfag, hvorfor disse elever undtages fra to grenfag. Resten af undervisningen følges som normalt med klassen. Det bør være det klare udgangspunkt, at det følger med udbuddet af epX, at valgfagspakkerne mod visse professionsbacheloruddannelser udbydes for eleverne.

Ekspertgruppen bemærker, at den ovenstående model vil betyde, at eleverne ikke vil møde uddannelsens erhvervs- og professionsrettede indhold i samme omfang. Samtidig kan det have betydning for elevernes faglige og sociale fællesskab med uddannelsens øvrige elever. Ekspertgruppen håber derfor, at de nævnte professionsbacheloruddannelser vil se positivt på dansk B i forhold til adgang til disse uddannelser, når de ser fagets indhold, der særligt har fokus på elevernes færdigheder.

Professionsbacheloruddannelser med adgang via fagpakke (med nuværende adgangskrav)

Professionsbacheloruddannelserne er angivet nedenfor med de valgfag, som eleverne skal vælge i valgfagsmodellen i 2. g på epX (foruden dansk A), for at opfylde nuværende adgangskrav. Resten af fagpakken indgår allerede i stammen på epX.

- Socialrådgiver: Samfundsfag B og psykologi C
 - Pædagog: Frit valg af valgfag
 - Bioanalytiker: Frit valg af valgfag
 - Diakoni og socialpædagogik: Frit valg af valgfag
 - Optometri: Frit valg af valgfag
 - Skat: Matematik B
 - Beredskab, katastrofe og risikomanager: Frit valg af valgfag
 - Radiograf: To af følgende fag matematik B, fysik B, kemi B, biologi B (for elever, der ønsker denne valgfagspakke, udgår yderligere et grenfag på andet år pga. timebelastningen).
-

Figur 5.3.

Eksempel på
valgfagspakke til
socialrådgiver

2. g	Dansk A (erstatte et grenfag)	Valgfag 1: Psykologi C	Valgfag 2: Samfundsfag B
1. g	Undervisning som normalt i stamklassen		

Figur 5.4.

Eksempel på
valgfagspakke til
pædagog

2. g	Dansk A (erstatte et grenfag)	Valgfag 1: Mødet med mennesket	Valgfag 2: Filosofi C
1. g	Undervisning som normalt i stamklassen		

6. Evaluering og prøver

Dette kapitel beskriver ekspertgruppens anbefalinger til evaluering, prøveformer, prøver og eksamensbevis på epx.

Opgave fra ekspertgruppens kommissorium:

- Foreslå rammer for løbende og summativ evaluering på uddannelsen.
 - Beskrive overordnede hensyn, der skal tages og afvejes mod hinanden i udviklingen af prøveformer, der understøtter uddannelsens faglige indhold og undervisningsform.
-

Ekspertgruppen anbefaler, at elever undervejs på epx møder løbende evaluering, der tager udgangspunkt i den enkelte elevs faglige niveau og peger videre mod en faglig progression. Ved fagenes afslutning foretages der en afsluttende vurdering af elevernes faglige niveau.

I nogle tilfælde afsluttes fagene med en prøve. Prøveformerne skal sikre en klar sammenhæng mellem fagenes formål, faglige mål, arbejdsformer og prøve. Der skal være en variation af prøveformer, der stiller forskelligartede krav til færdigheder, produkter og proces. Prøverne på epx understøtter en undervisning, der er tværfaglig og erhvervs- og professionsrettet, og hvor praksis og teori spiller tæt sammen. Derudover understøtter prøverne undervisningsformer, der træner elevernes evne til at handle og gøre og til at arbejde både selvstændigt og sammen med andre.

Disse overordnede hensyn udfoldes i nedenstående anbefalinger.

Anbefaling 6.1.

Eleverne får løbende feedback, som understøttes af standpunktskarakterer

Ekspertgruppen anbefaler, at der er en løbende dialog mellem lærere og elever om den enkelte elevs faglige progression. Løbende feedback bidrager til at styrke elevernes læring ved at give eleverne en forståelse for, hvordan de kan forbedre sig fagligt. Den løbende feedback peger fremad, er konkret og omsættelig for eleverne og medvirker til at styrke elevernes refleksion over egen faglig udvikling.

Ekspertgruppen anbefaler, at feedback er en central del af uddannelsens struktur. Den enkelte skole kan med fordel udarbejde en lokal ramme for evaluering af eleverne fx i form af en evalueringsplan. En sådan lokal ramme medvirker til, at der er en klar skelnen mellem, hvornår eleverne er under bedømmelse, og hvornår de ikke er – og at dette er tydeligt for eleverne. Det skaber et rum for læring, hvor bedømmelse ikke fylder, og hvor faglig nysgerrighed og gåpåmod dyrkes.

Ekspertgruppen anbefaler, at feedback suppleres af standpunktskarakterer. Det indebærer, at der i udtræksfag og i fag uden afsluttende prøve gives afsluttende standpunktskarakterer ved fagenes afslutning. I fag med obligatorisk prøve gives der ikke afsluttende standpunktskarakterer ved afslutningen af fagene, da det her vil være prøvekarakteren, der er gældende på eksamensbeviset. I fag der både har en mundtlig og skriftlig dimension (dansk, engelsk og matematik) skelnes mellem de to dimensioner, når der gives standpunktskarakterer.

I fag, der strækker sig over både 1. og 2. g, gives der derudover standpunktskarakter ved afslutningen af 1. g.

Disse standpunktskarakterer bidrager til at skabe tydelighed om elevernes faglige niveau og fungerer som et pejlemærke for eleverne. Derudover kan skolerne vælge at give eleverne løbende standpunktskarakterer i løbet af skoleåret. Standpunktskaraktererne anvendes blandt andet i dialogen med elever, der ønsker at afslutte et fag på lavere niveau end fagets udgangspunkt, jf. anbefaling 6.4.

Anbefaling 6.2.

Prøveformer afspejler og understøtter den særlige identitet på epx

Prøver og prøveformer har stor betydning for undervisningen og for elevernes fokus og deltagelse. Ekspertgruppen anser det derfor for afgørende, at der er overensstemmelse mellem prøveformerne og uddannelsens særlige identitet og formål.

Derfor mener ekspertgruppen, at der i udviklingen af prøveformer bør tages følgende overordnede hensyn:

1. Prøveformerne afspejler uddannelsens erhvervs- og professionsrettede fokus og skal understøtte det enkelte fags faglige mål. Prøverne kan med fordel lade sig inspirere af eksisterende prøveformer på relevante erhvervsuddannelser, erhvervsgymnasiale uddannelser, erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser, fx teknikfag på htx, erhvervscase på hhx eller caseprøver i grundfagene på erhvervsuddannelserne.
2. Det er afgørende, at prøverne og karaktergivningens understøttes af en flersidet taksonomie, jf. anbefaling 1.7.
3. Prøveformerne har som udgangspunkt et tydeligt praksiselement, der understøtter uddannelsens samspil mellem praktisk og teoretisk viden og kunnen.

4. Der er variation i prøveformerne i uddannelsen samlet set for at udprøve forskellige færdigheder. Det gælder både faglige og mere generelle kundskaber, som eleverne skal opnå gennem deres uddannelse. For eksempel vil der både være individuelle prøver og gruppeprøver. Ved gruppeprøver vurderes eleverne individuelt. Udvalgte prøver indeholder elementer af refleksion, så eleverne trænes i at reflektere over egen læreproces og evaluere egen præstation.
5. Digitale teknologier som AI indtænkes i det omfang, det er relevant. Ekspertgruppen har ikke forholdt sig nærmere til anvendelsen af AI i forbindelse med de specifikke prøver.
6. Prøver bedømmes i udgangspunktet med ekstern censur for at sikre national standard og ligestilling med øvrige gymnasiale uddannelser, hvor prøver altovervejende også bedømmes med ekstern censur. Undtaget fra dette er interne prøver, hvor der anvendes interne bedømmere. Disse prøver tæller ikke med på beviset.

Forslag til elementer, der kan indgå i prøverne på epX

- *Cases*, der tager afsæt i virkelige eller virkelighedsnære problemstillinger. Der kan med fordel etableres samarbejder med lokale virksomheder, foreninger og aftagerinstitutioner.
- *Produkter*, hvor eleverne som led i et forløb udvikler et produkt og samtidigt skal dokumentere og reflektere over processen. Det er her væsentligt, at der arbejdes med et bredt produktbegreb.
- *Simulation*, hvor der arbejdes med virkelighedsnære scenarier.
- *Tværfaglige projekter*, der integrerer flere fag eller fagområder.
- *Portfolio-opgaver*, hvor eleverne løbende dokumenterer og reflekterer over processen.
- *Skriftlig fremstilling*, både som en del af større skriftlige opgaver og i færdighedsprøver.
- *Mundtlig fremstilling*, hvor eleverne fx præsenterer eller indgår i dialog med eksaminator.

Inspiration til prøveformer på epX: Teknologi B (htx)

Der afholdes en projektprøve på grundlag af projektgruppens skriftlige rapport samt produkt/procesforløb. Projektoplægget, der danner udgangspunkt for projektet, er centralt stillet og har udgangspunkt i et fælles tema. Projektprøven er en mundtlig eksamination, som gennemføres som gruppeprøve, men eleverne bedømmes individuelt med én karakter pba. en helhedsvurdering. Eksaminationstiden er ca. 30 minutter pr. elev.

Eksaminationen tager udgangspunkt i projektgruppens præsentation af projektet suppleret med uddybende spørgsmål fra eksaminator. Eksaminationen former sig derefter som en uddybende samtale med udgangspunkt i gruppens projekt og fagets mål.

De faglige mål for rapport og produkt/procesforløb er følgende:

- Dokumentations- og kommunikationsværdi, herunder overskuelighed, sammenhæng, kildehenvisninger og teknisk dokumentation.
- Argumentation i forbindelse med bearbejdning af projektets problemstillinger.
- Fagligt begrundede argumentationer for opstillede krav og foretagne valg fra idé til produktion.
- Inddragelse af relevant viden fra andre fag i uddannelsen.
- Miljømæssige overvejelser.
- Omhu og professionalisme ved fremstilling af produktet.
- Produktets idé og kvalitet i forhold til de opstillede krav.
- Test af produkt/procesforløb i forhold til opstillede krav.
- Vurdering af produktets samspil med samfundet.
- Dokumentation for projektgruppens planlægning og samarbejde.

Derudover indgår den mundtlige præsentation af projektet med elevernes evne til at anvende viden, metoder og praktisk arbejde i et projekt og gruppens evne til at forholde sig reflektivt til projektets forløb. Derudover vurderes elevernes evne til at besvare spørgsmål.

Kilde: Vejledning til teknologi B, htx

Anbefaling 6.3.

Der er faglig bredde i udprøvningen på epX

Det er en væsentlig pointe for ekspertgruppen, at eleverne udprøves i et bredt udsnit af fag – både stammefag og grenfag. Dette er for at understrege, at alle fag er vigtige og en del af uddannelsens samlede faglighed. I det følgende fremgår ekspertgruppens anbefalinger til prøver i de enkelte fag.

For alle fag gælder det, at prøveformen er den samme, uanset om eleverne afslutter på det niveau, der er udgangspunktet for undervisningen, eller lavere, jf. anbefaling 6.4.

Derudover gælder det for alle fag, at det er karakteren på det højest afsluttede niveau, der fremgår af eksamensbeviset. Elever, der fortsætter på overbygningen, vil dermed have karakteren for dansk A på deres eksamensbevis – og ikke dansk B, selvom de også har aflagt prøve på dette niveau.

Prøver i stammefag

Dansk og matematik afsluttes som de eneste stammefag med obligatoriske prøver. Fagene afsluttes i 2. g med obligatoriske skriftlige prøver, der er centralt stillede. Dansk i 3. g afsluttes ligeledes med en obligatorisk centralt stillet skriftlig prøve. Prøverne understøtter fagenes formål og faglige mål og fokuserer på at udprøve elevernes grundlæggende færdigheder. Prøver i mundtlig dansk og matematik indgår på uddannelsen som udtræksfag.

Fagene *krop, bevægelse og udeliv* samt *kunst og kulturliv* er fællesskabsskabende fag, hvor elevernes aktive deltagelse er en forudsætning for opfyldelse af fagenes mål. Disse fag afsluttes ikke med prøve, men med en afsluttende standpunktskarakter.

For at undgå en samling af mange prøver særligt i 2. g tilrettelægges de øvrige stammefag som udtræksprøver. Det gælder *engelsk*, der tilrettelægges som en mundtlig prøve, hvor fagets skriftlige dimension også indgår. Derudover gælder det *historie og samfundsforståelse*, *naturfag* og *digital teknologiforståelse*. I 3. g gælder det *historie* og *digital teknologiforståelse*.

Prøver i grenfag og epX-projekter

Begge *grenfag* i 1. g afsluttes med obligatoriske prøver. For grenfag i 2. g gælder det, at ét ud af to grenfag afsluttes med prøve. Hvilket af de to grenfag, eleverne afslutter med prøve, besluttet ved udtræk. Prøverne i grenfagene er mundtlige prøver med en form, hvor praktiske elementer er centrale.

EpX-projektet og *epX-overbygningsprojektet* er obligatoriske prøver. I begge projekter kombineres et forudgående praktisk og skriftligt arbejde med en mundtlig prøve. Ekspertgruppen ser for sig, at epX-projektet i 2. g udprøves ved, at eleverne afleverer en skriftlig synopsis, der sammenkoblet med et fysisk produkt eller andre praktiske elementer som simulation, præsentation eller lignende danner udgangspunkt for den mundtlige prøve. For epX-overbygningsprojektet ser ekspertgruppen for sig, at der forud for den mundtlige prøve udarbejdes en større skriftlig opgave, der kan være sammenkoblet med et fysisk produkt eller lignende. For at mindske prøvetrykket ved afslutningen af 2. g tilrettelægges epX-projektet således, at det afsluttes omkring årsskiftet. Da epX-overbygningsprojektet følger grenforløbet i 3. g, afsluttes dette først i forbindelse med afslutningen af uddannelsen. For elever, der tager overbygningen, vil både epX-projektet og epX-overbygningsprojektet fremgå af eksamensbeviset.

Prøver i valgfag

Valgfag på C-, B- og A-niveau følger enten læreplaner for stx, hhx, htx eller epX. Prøverne følger således i nogle tilfælde eksisterende læreplaner og herunder prøveformer, mens der i tilfælde, hvor der udvikles nye epX-læreplaner for valgfag, udvikles nye prøver tilpasset epX.

I *lokale valgfag* kan en mulig udprøvning være, at eleverne i løbet af undervisningen udarbejder en række produkter og materialer, som løbende samles i en individuel portfolio, som udgør eksamensgrundlaget ved en afsluttende mundtlig prøve.

Nedenfor fremgår et samlet overblik over ekspertgruppens anbefalinger til prøver fordelt på de tre år.

Tabel 6.1.

Oversigt over
obligatoriske prøver i
1. g, 2. g og 3. g

**Obligatoriske prøver i
1. g**

- Grenfag 1
- Grenfag 2

**Obligatoriske prøver i
2. g**

- EpX-projekt (vinter)
- Grenfag (3 eller 4)
- Dansk skriftlig
- Matematik skriftlig
- Udtræksfag
- Udtræksfag

**Obligatoriske prøver i
3. g**

- EpX-overbygningsprojekt
- Dansk skriftlig
- Udtræksfag
- Udtræksfag
- Udtræksfag

Der skal udtrækkes to fag til prøve i 2. g og tre fag til prøve i 3. g. Udtræksfag fremgår af oversigten nedenfor.

Tabel 6.2.

Oversigt over fag
med udtræksprøve i
2. g og 3. g

**Fag med udtræksprøve
i 2. g**

- Grenfag 3*
- Grenfag 4*
- Dansk mundtlig
- Matematik mundtlig
- Engelsk
- Historie og
samfundsforståelse
- Digital teknologi-
forståelse
- Naturfag
- Samtlige valgfag

**Fag med udtræksprøve i
3. g**

- Dansk mundtlig
- Historie
- Digital teknologi-
forståelse
- Samtlige valgfag

**Der udtrækkes ét af de to
grenfag*

Eksamenstræning og interne årsprøver

For at klæde eleverne på til deres afsluttende prøver anbefaler ekspertgruppen, at der afholdes interne årsprøver i slutningen af 1. g i dansk og matematik. Derudover anbefales det, at der i undervisningen arbejdes med at skabe tryk i prøvesituationer ved løbende at træne elementer af prøverne.

Anbefaling 6.4.

Alle fag fremgår af eksamensbeviset

Alle fag på uddannelsen fremgår af elevernes eksamensbevis og tæller som udgangspunkt med i udregning af eksamensgennemsnittet. På beviset medtages enten den afsluttende standpunktskarakter i et fag eller, hvis eleverne har aflagt prøve i faget, prøvekarakteren. En prøvekarakter erstatter således en afsluttende standpunktskarakter. I dansk og matematik hvor der både er en mundtlig og en skriftlig dimension, vil både den skriftlige karakter og den mundtlige karakter fremgå på beviset. De vægter hver især halvdelen af fagets samlede vægtning, jf. nedenfor.

Derudover fremgår epX-projektet og epX-overbygningsprojektet af beviset og tæller ligeledes med i elevernes eksamensgennemsnit.

Eleverne skal have et gennemsnit på mindst 2,0 for at bestå epX og få et eksamensbevis. Enkelte fag kan dermed godt være ikke-bestået, som det også er tilfældet på de øvrige gymnasiale uddannelser.

Vægtning af fag

Karakterer i fag på A, B, og C-niveauer følger samme vægtning i beregningen af eksamensgennemsnittet som på de øvrige gymnasiale uddannelser. Det betyder, at C-niveau indgår med vægten 1, B-niveau indgår med vægten 1,5, og A-niveau indgår med vægten 2. Ekspertgruppen anbefaler, at opgaver og fag – herunder grenfag – uden et specifikt angivet A-, B- eller C-niveau får en vægtning, som afspejler deres betydning for uddannelsens samlede faglighed og studieforberedende formål. Konkret foreslår ekspertgruppen, at grenfag og epX-projektet vægter 1,5, og at epX-overbygningsprojektet vægter 2. Krop, bevægelse og udeliv samt kunst- og kulturliv indgår med vægten 1.

Minimum af niveauer i en gennemført epX

Ekspertgruppen anbefaler, at epX-studerende som udgangspunkt afslutter en toårig epX med minimum følgende niveauer i stammefag: To fag på B-niveau (dansk og engelsk) og fire fag på C-niveau (heraf matematik). Hertil kommer grenfag og epX-projektet.

Som nævnt i kapitel 3 er det muligt for elever at afslutte fag med en prøve på et lavere niveau end det forudsatte. Uanset på hvilket niveau en elev går til prøve, bliver eleven epX-student og får sit eksamensbevis (såfremt eleven har opnået mindst 2,0 i gennemsnit). Af eksamensbeviset vil det fremgå på hvilket niveau, eleven har gennemført faget. Eleven vil ved lavere niveauer i fag ikke længere have adgang til overbygningen på epX, og det kan have konsekvenser for adgangen til videre uddannelse, hvis elever afslutter på lavere niveauer end forudsat.

Ekspertgruppen anbefaler derudover, at epX-studenten med overbygning afslutter sin treårige epX – inklusiv fag afsluttet i 2. g – med minimum ét fag på A-niveau, tre fag på B-niveau og et antal fag på C-niveau. Dertil indgår i 3. g elementer fra grenen. Med overbygningen har eleverne samlet set gymnasiale niveauer, der i størrelsesorden svarer til en toårig hf i dag. Derudover har eleverne med grenfagenes kobling til praksis fået færdigheder til at handle og

koble viden og gøren. Dette vil ruste epX-studenter med en bredere ballast end studenter fra hf i dag til deres overgang til videre uddannelse.

Udstedelse af eksamensbevis

Ekspertgruppen anbefaler, at elever, som fortsætter på overbygningen, først får udstedt deres eksamensbevis ved afslutningen af 3. g. Dermed er det et tydeligt sammenhængende forløb, hvor eleverne får deres eksamensbevis, når de afslutter sidste del af uddannelsen.

Eleverne, der fortsætter på overbygningen, aflægger relevante prøver i 2. g på lige fod med elever, der ikke har valgt at tage overbygningen – dvs. også i fag som løftes i 3. g. Prøverne giver eleverne eksamenstræning og sikrer, at elever, der af særlige grunde ombestemmer sig og ikke fuldfører 3. g, kan få udstedt eksamensbevis for den toårige epX. Eleverne afslutter altså fagene i 2. g sammen med deres stamklasse.

7. Vejledning

Dette kapitel beskriver ekspertgruppens anbefalinger til en helhedsorienteret vejledning som en integreret og naturlig del af hverdagen på epX.

Opgave fra ekspertgruppens kommissorium:

- *Levere forslag til, hvordan kollektiv og individuel vejledning og andre tiltag med fokus på uddannelse og arbejdsliv kan blive en del af uddannelsen og undervisningen på epX, så eleverne bliver i stand til at træffe et reflekteret og kvalificeret uddannelsesvalg.*
-

Når epX-eleverne får studenterhuen på hovedet, skal rygsækken være fuld af både faglige kundskaber og lyst og mod til videre uddannelse. EpX-studerne er rustet til at træffe et reflekteret og kvalificeret uddannelsesvalg.

En af intentionerne med epX er netop, at eleverne som noget helt særligt får mulighed for at møde forskellige praksisfelter og opdage, hvor deres interesser er, og hvad de kan blive gode til. Det skaber i sig selv afklaring hos den enkelte elev og hjælper til at træffe et reflekteret og kvalificeret uddannelsesvalg efter epX.

Ekspertgruppen skelner groft sagt mellem tre typer af vejledning på epX, som skal være tilgængelige og nærværende for eleverne – og som er tilpasset den enkelte elevs forudsætninger og behov:

- *Overgangsvejledning til epX* handler om vejledningen fra grundskolen til epX og om at skabe en tryk overgang fra 9. klasse til epX.
- *Gennemførselsvejledning undervejs på epX* har fokus på trivsel.
- *Uddannelsesvejledning undervejs på epX* kan pga. den særlige erhvervs- og professionsrettede epX-identitet integreres i undervisningen og elevernes hverdag.

Anbefaling 7.1.

Eleverne i grundskolen vejledes om epX

Ekspertgruppen anbefaler, at man på epX tilstræber et tæt samarbejde med UU-vejlederne og de lokale grundskolers udskolinger. Eleverne i grundskolen skal have vejledning om epX som ny ungdomsuddannelse, og de skal have et godt kendskab til de fire grene på epX, som

eleverne skal vælge, inden de starter. Det forudsætter, at man på epX i vid udstrækning afholder introaftener eller lignende arrangementer for potentielle nye elever.

Anbefaling 7.2.

Eleverne møder en differentieret vejledningsindsats, der bidrager til afklaring

Eleverne på epX har behov for forskellige typer af vejledning afhængig af graden af afklaring, interesser, fagligt niveau og behov for støtte. Den spændvidde betyder, at det på epX er centralt at sikre en differentieret, løbende og opsøgende vejledningsindsats.

Der er tilsvarende de øvrige ungdomsuddannelser gennemførselsvejledning af de unge, som har behov for det. Gennemførselsvejledningen er til de elever, der har personlige, sociale eller faglige trivselsudfordringer og kan fx have fokus på mestringsstrategier eller introduktion til specialpædagogisk støtte (SPS). Den kan både være tilrettelagt individuelt såvel som gruppe- eller klasseorienteret. Ekspertgruppen anbefaler endvidere, at skolerne tilstræber et tæt samarbejde med den kommunale ungeindsats (KUI) om særligt de elever, der er i risiko for ikke at gennemføre.

Ekspertgruppen anbefaler, at gennemførselsvejlederne på den enkelte skole er tilgængelige og nærværende. Gennemførselsvejledningen vil ikke nødvendigvis se ens ud på alle skoler, men vil afhænge af den enkelte skoles prioritering såvel som adgang til kommunale ordninger mv. Det er skolens ansvar, at alle elever afklares.

Anbefaling 7.3.

Uddannelsesvejledningen er helhedsorienteret på epX

På epX vil kontakten til virksomheder, andre uddannelsesinstitutioner og inddragelsen af omverdenen i det hele taget være mere omfattende, end vi kender det på de øvrige gymnasiale uddannelser i dag.

På epX er der mange forskellige aktiviteter, der har til formål at udvikle elevernes forudsætninger for at vælge videre uddannelse. Det sker både i undervisningen, sammen med vejledere og i mødet med erhvervs- og videregående uddannelser og arbejdspladser. Det er helt særligt for epX som gymnasieuddannelse, at den løbende afklaring af eleverne om deres videre uddannelsesvalg i høj grad sker, som en integreret del af undervisningen.

Eleverne på epX træffer en række valg om fag og niveauer undervejs i deres uddannelsesforløb. De valg skal træffes på et informeret og reflekteret grundlag. Det kræver grundig introduktion og løbende vejledning på epX.

Den helhedsorienterede uddannelsesvejledning kan illustreres som nedenfor, hvor en fælles vejledningsplan koordinerer og sammentænker de forskellige uddannelsesvejledningsaktiviteter, som er en del af elevernes hverdag.

Figur 7.1.

Uddannelses-
vejledningens
elementer på epX

a. Fælles vejledningsplan

Ekspertgruppen anbefaler, at skolens ledelse, lærere og vejledere arbejder tæt sammen, så eleverne møder en helhed fremfor enkeltstående uddannelsesvejledningsindsatser. Der udarbejdes en *fælles vejledningsplan* for den enkelte skole, som rummer de vigtigste aktiviteter i det kommende skoleår, som fx individuelle samtaler, kollektiv vejledning, virksomhedssamarbejder, erhvervspraktik, brobygning mv. Skolens vejledningsplan skal leve op til nationale krav. Der findes lignende krav om fælles vejledningsplan i folkeskolen.

Vejledningsplanen har også det formål, at det er tydeligt, hvor ansvaret for de forskellige vejledningsaktiviteters kontinuitet og samspil er forankret. Vejledningsplanen bør endvidere forholde sig til, hvordan den enkelte skole vil sikre, at fx kontaktlærerne, som står for meget af uddannelsesvejledningen, er klædt på til opgaven.

b. Vejledning i undervisningen

Udbyttet af vejledningsaktiviteter øges, når eleverne får mulighed for at reflektere både før og efter en vejledningsaktivitet, og når der i øvrigt er en tydelig kobling til faglige mål i vejledningsaktiviteten. Det er i mødet med konkrete problemstillinger, aktiviteter i praksis og virkelighedsnære undervisningsformer, at eleverne får indsigt i, hvad de er gode til, hvad der motiverer dem, og hvordan de kan udvikle sig i fagene.

Dette skal ligeledes afspejles i prøveformer og læreplaner, ligesom lærerne skal have kompetencer til at koble indholdet i undervisningen til det omgivende samfund og videre uddannelsesmuligheder, så der opnås autenticitet i foreningen af praksis og teori, uddannelser og det omgivende samfund, den unge og fællesskabet.

Det er særligt for epX, at undervisningen i så høj grad indeholder aktiviteter og undervisning med fokus på professioner og erhverv. Ekspertgruppen anser det som en forudsætning, at der er fleksible rammer for tilrettelæggelsen af undervisningen, så inspiration til uddannelsesvalget og uddannelsesvejledningsaktiviteter er en integreret del af undervisningen.

Ekspertgruppen anbefaler, at vejledningen i undervisningen er forankret hos kontaktlærere for stamklassen. Kontaktlærerne har en stærk relation til eleverne og har indsigt i elevernes faglige udviklingspotentiale og realistiske uddannelsesvalg. Der kan fx om muligt knyttes to kontaktlærere til en stamklasse, som kan have forskellige baggrunde, og som derfor kan appellere til forskellige typer af elever. Det er en fælles opgave for lærerne omkring stamklassen at sikre, at eleverne har det godt i hverdagen.

Eksempler på vejledning i undervisningen

- Undervisningsforløb i kommercielt design i samarbejde med et lokalt erhvervsakademi.
- Undervisningsforløb i dansk om kommunikation med borgeren i samarbejde med den lokale SOSU-skole.
- Observationer af leg i en børnehave i faget pædagogik.
- Bygge en prototype på en erhvervsskole.

c. Kollektiv uddannelsesvejledning

Den kollektive vejledning på epX skaber en fælles forståelse hos eleverne af de muligheder og veje, epX åbner for, og giver inspiration til og starter dialogen om elevernes uddannelsesvalg. Den kollektive vejledning klæder dels eleverne på til at træffe valg om faglige niveauer undervejs i uddannelsen – hvilke fag og niveauer der er relevante for den enkelte elevs videre vej. Dels sikrer den kollektive vejledning, at eleverne modtager kvalificeret, ensartet og institutionsuafhængig information og vejledning om videre uddannelse efter endt epX.

Ekspertgruppen anbefaler, at eleverne får kollektiv uddannelsesvejledning til videre uddannelse. Studievalg Danmark løfter den uvildige uddannelsesvejledning mod videre uddannelse med både kollektive og individuelle tilbud tilsvarende de øvrige gymnasiale uddannelser.

Eksempler på kollektive vejledningsaktiviteter

- Eleverne arbejder med at identificere egne styrker og interesser og reflekterer over, hvordan de kan bruges på epX og ift. til videre uddannelse.
- Information og vejledning om valg af fag og niveauer på epX.
- Eleverne får indblik i forskellige uddannelsesveje og lærer at bruge vejledningsværktøjer, som fx eVejledning eller AI-værktøjer.
- Forberedelse til studie- og erhvervspraktik.
- Læreplads- og jobsøgningskursus, hvor eleverne arbejder med CV, ansøgning mv.
- Vejledning om økonomi som studerende og elev/lærling.
- Gruppevejledninger om overgangen til arbejdsplads, praktik, videregående uddannelse, erhvervsuddannelse eller 3. år (overbygning) på epX.
- Uvildig kollektiv vejledning om uddannelses- og karriereveje med information og øvelser ved Studievalg Danmark.
- Besøg på uddannelsesmesser som eksempelvis Skills eller ved at invitere relevante uddannelsesaftagere ind på skolen, fx Forsvaret.

d. Individuel uddannelsesvejledning

Ekspertgruppen anbefaler, at alle elever deltager i mindst én obligatorisk individuel vejledningssamtale med en vejleder pr. skoleår. Den individuelle vejledningssamtale tager udgangspunkt i elevernes overvejelser om efterfølgende uddannelsesvalg.

Den obligatoriske individuelle vejledningssamtale fremgår af den fælles vejledningsplan. Der vil være elever, som har behov for eller ønske om yderligere individuel uddannelsesvejledning om efterfølgende uddannelsesvalg, og som kan opsøge dette hos Studievalg Danmark efter den obligatoriske vejledningssamtale, tilsvarende reglerne i dag. Det vil også være muligt for eleverne at opsøge vejledning relateret til personlig udvikling og lignende på skolens eventuelle øvrige tilbud.

e. Studie- og erhvervspraktik

Ekspertgruppen opfordrer til, at der afsættes tid i den samlede undervisningstid på både første og andet år til mulighed for studie- og erhvervspraktik efter elevernes eget ønske. Ekspertgruppen opfordrer desuden til, at der sikres tilstrækkeligt frie rammer til, at skolerne har mulighed for at tilrettelægge undervisningen herefter. Ekspertgruppen ønsker dog ikke, af hensyn til skolernes mulighed for fleksibel tilrettelæggelse, at stille centrale krav til form og varighed.

Ekspertgruppen anbefaler, at alle elever får konkrete erfaringer med uddannelse og job. Det er obligatorisk for eleverne at stifte bekendtskab med en erhvervsuddannelse, videregående uddannelse eller komme i erhvervspraktik på en arbejdsplads. Skolen sikrer, at elevernes møde med studie- og erhvervspraktik har en tydelig sammenhæng til undervisningen på skolen, både før, under og efter.

Ekspertgruppen opfordrer til, at skolerne indgår samarbejder med lokale virksomheder og aftagerinstitutioner, herunder benytter eventuelle kommunale tilbud og i øvrigt lader sig inspirere af hinanden.

Eksempler på formater for studie- og erhvervspraktik

- Eleven er i individuel erhvervspraktik i en virksomhed i fx fem dage.
- Eleven er i praktik i grupper og følger forskellige erhverv over fx fem dage.
- Eleven er i studiepraktik på et eller flere uddannelsessteder fx en erhvervsskole, et erhvervsakademi og/eller en professionshøjskole.
- Projektpraktikforløb hvor eleverne i små grupper besøger en virksomhed, hvor de får stillet en konkret opgave.
- Besøg af eksisterende tilbud fra videre uddannelser såsom AAU on demand, Det rullende universitet, VIA på vejen, EEO's rollemodelskorps, Boss Ladies mv.
- Besøg af eksisterende tilbud om virksomhedssamarbejder såsom Åben Virksomhed.
- Take-over af studerende og elever/lærlinge fra forskellige videre uddannelser.
- Brug af valgfag som erhvervspraktik i udlandet. I valgfaget er eleverne i en periode i udlandet, men arbejder forud for dette med sprog og kulturforståelse som forberedelse.
- Praktikuger på skolen hvor eleverne får mulighed for at fordybe sig i en særlig faglighed. En del af praktikugen kan fx gå med, at eleven besøger den lokale erhvervsskoles Metallab.
- Eleven tager et certifikat på en erhvervsskole.

Kilde: Inspiration er hentet fra skriftlige bidrag fra følgegruppen.

8. EpX er en uddannelse for alle unge

Dette kapitel beskriver ekspertgruppens anbefalinger til, hvordan uddannelsen kan favne en bred elevgruppe, så alle unge kan indgå i et ungdomsmiljø og løftes fagligt.

Opgave fra ekspertgruppens kommissorium:

- Ekspertgruppens anbefalinger skal bidrage til realisering af den politiske aftale om, at der skal etableres en ny attraktiv erhvervs- og professionsrettet gymnasial uddannelse, hvor unge kan gå i skole i nærheden af, hvor de bor, som i undervisningen er åben over for det omgivende samfund og erhvervsliv, hvor der er et stærkt ungdomsmiljø, og som holder alle døre åbne til videre uddannelse.
 - At uddannelsen skal kunne rumme såvel fagligt stærke elever som elever, der har behov for en grundfaglig styrkelse, da uddannelsens målgruppe vil have et bredt spænd, herunder også ift. interesser og ift. praktisk faglighed og boglig/teoretisk faglighed.
-

EpX skal tiltrække en bred og varieret elevgruppe, der omfatter elever, der tidligere ville have gået i 10. klasse, taget GF1 på en erhvervsuddannelse, taget den toårige hf, gået på eux og elever, der i dag ville have søgt mod stx, hhx og htx. EpX skal i sin faglighed og kultur tilgode, at eleverne både kan have ønsker om at fortsætte på en erhvervsuddannelse eller en videregående uddannelse inden for en lang række af forskellige fagområder.

Eleverne på epX kommer derudover med forskellige interesser, forudsætninger og behov i forhold til at gennemføre epX. Det er derfor afgørende at skabe rammer, der både kan tilbyde målrettet støtte til dem, der har behov for det, og samtidigt udfordre de særligt ambitiøse elever. Fleksible og differentierede tilbud gør det muligt for flere elever at nå deres fulde potentiale. Dette omfatter både mulighed for specialpædagogisk støtte og forlængede forløb for elever med behov samt særlige tilbud for fx idrætstalenter.

Samtidigt er det centralt for uddannelsens faglige succes, at eleverne oplever et stærkt, inkluderende og forpligtende fællesskab, hvor de mødes og samarbejder på tværs af forskelle.

Et sådant forpligtende fællesskab understøtter både læring, motivation og personlig udvikling, samtidig med at det skaber en ramme, hvor alle elever kan trives og udvikle sig.

Anbefaling 8.1.

Epx understøtter både faglige og sociale fællesskaber

Ekspertgruppen ønsker med epx at skabe en uddannelse, der understøtter både faglige og sociale fællesskaber blandt eleverne.

Fællesskaber på epx handler om noget og udspringer af det grundprincip, at der er brug for alle. Det er ambitionen, at såvel faglige som sociale fællesskaber både giver eleverne muligheder, men også lærer dem om de begrænsninger og pligter, et fællesskab nødvendigvis må indebære. Fællesskaberne afhænger derfor af, at der skabes trygge relationer, men er også større end relationer mellem eleverne. Det påhviler altid skolen og en stærk kontaktlærerfunktion at facilitere de faglige fællesskaber. Elevernes egen organisering og initiativ er bærende i de sociale fællesskaber, men de bør i vidt omfang understøttes af skolen.

Fællesskaberne kan blandt andet styrkes gennem studieture og praktikforløb, som er relateret til grenens praksisfelter.

Anbefaling 8.2.

Epx er en uddannelse med egen kultur

Eleverne på epx skal opleve en skolekultur, der er et udtryk for identiteten på epx, og som bidrager til elevernes faglige og sociale fællesskab. Det er ekspertgruppens håb, at ledelser, lærere, elever og samarbejdspartnere insisterer på, at epx er en uddannelse, der skal mærkes, smages, ses og høres. Epx' identitet skal ses i arkitektur og design, artefakter og materialer, i sange og sammenkomster, i velkomst- og afslutningsritualer, i fællesskabstraditioner, i måden man gør ting på, og de vaner, der oparbejdes, og som kan blive en kilde til stolthed. Naturligvis med forankring i den lokale kontekst, hvor epx vil blive udbudt og skal slå rod.

Ekspertgruppen håber, at skolerne vil tage på sig at etablere denne særlige kultur. Her er inddragelse af eleverne helt centralt. Derfor anbefaler ekspertgruppen, at der er samme forhold for elevråd og elevengagement samt samme studie- og ordensregler, som det kendes fra de øvrige gymnasiale uddannelser. Det er vigtigt, at der ikke bliver tale om en forceret kultur, men at den udvikles med inddragelse af de unge, der vil kendetegne epx, og som skal kunne se sig selv i uddannelsens identitet.

Udviklingen af skolekulturen på epx skal dog også ske i samspil med de øvrige kulturer, elever og lærere, som er på adressen. Uddannelserne skal finde både noget særegent og noget fælles for alle de unge på skolen.

Samtidig peger ekspertgruppen på, at der som en del af kulturen på epx indgår et varieret skema, hvor undervisningen organiseres fleksibelt og med plads til særlige elementer. Det kan

fx være relevant, at enkelte fag løbende har hele dage til bestemte projekter, samarbejde eller fordybelse frem for blot korte lektioner. En sådan organisering giver mulighed for dybere engagement i opgaver og bedre fokus på læring og fordybelse, samtidig med at der skabes rum for ekstern kontakt og samarbejde med virksomheder eller organisationer i lokalområdet.

Anbefaling 8.3.

Der er samme muligheder for specialpædagogisk støtte (SPS) på epX

Der vil som på de øvrige gymnasiale uddannelser være elever på epX, der har behov for specialpædagogisk støtte (SPS). Ekspertgruppen anbefaler, at elever som har behov for specialpædagogisk støtte, har adgang til de samme muligheder som på de øvrige ungdomsuddannelser. Ekspertgruppen ser gerne, at der i forlængelse af den fælles vejledningsplan er et tæt samarbejde internt på skolen om SPS-vejledningen, således at eleverne kan modtage målrettede indsatser i form af introduktion til hjælpemidler, hjælp til struktur, tilpasning af undervisningen mv.

Anbefaling 8.4.

Der er samme muligheder for forlængede forløb for elever med funktionsnedsættelser på epX

EpX kan ligesom de øvrige gymnasiale uddannelser rumme elever med funktionsnedsættelser. Ekspertgruppen anbefaler, at det – tilsvarende de øvrige ungdomsuddannelser - er muligt at udbyde epX som et særligt tilrettelagt forløb for elever med funktionsnedsættelser eller tilsvarende vanskeligheder. Det betyder, at epX kan forlænges for elever, hvor den almindelige støtte og specialpædagogisk støtte ikke er tilstrækkeligt.

Anbefaling 8.5.

Der er gode muligheder for talenter på epX

Talenter og fagligt stærke elever skal have gode muligheder på epX. Ekspertgruppen anbefaler, at det – tilsvarende de øvrige ungdomsuddannelser - er muligt at udbyde epX som et særligt tilrettelagt forløb for elever, der opfylder en række idrætslige kriterier opstillet af Team Danmark, er optaget på Musikalsk Grundkursus (MGK) eller andre tilsvarende kunstneriske forløb.

Hensigten med det forlængede forløb er, at eleverne har fleksible vilkår under deres ungdomsuddannelse. På den måde får eleverne mulighed for at gennemføre en gymnasial uddannelse, mens de samtidig har tid til at dygtiggøre sig inden for deres sport eller kunstneriske udtryksform.

Ekspertgruppen anbefaler også, at der på epX er blik for, at eleverne kan deltage i eksisterende tilbud målrettet opdyrkningen af forskellige former for talenter. Det kan fx være deltagelse i Company Programme, DM i Science, Science Talent, Projekt Forskerspire, Georg Mohr-konkurrencen, DM i erhvervs-case mv.

En mulighed for yderligere at imødekomme særlige talenter kan være, at talentforløb kan træde i stedet for et antal valgfag i uddannelsen. Ekspertgruppen anbefaler, at sådanne muligheder overvejes nærmere i det videre arbejde med uddannelsen.

Anbefaling 8.6.

Studiekompetence til akademiske bacheloruddannelser

Ekspertgruppen har skullet pege på, hvordan man kan integrere fag - svarende til den udvidede fagpakke på toårig hf - på epX, således at elever, der vælger det, derigennem opnår adgang til akademiske bacheloruddannelser som en integreret del af overbygningen på epX. En sådan udvidet fagpakke omfatter to ekstra løft, så eleven som minimum opnår ét ekstra fag på A-niveau og ét ekstra fag på B-niveau. Den udvidede fagpakke på hf udgør 250 undervisningstimer og 100 fordybelsestimer.

Ekspertgruppen anbefaler, at dette løft af niveauer mest naturligt placeres efter uddannelsen. Det skyldes, at der vil være tale om et omfattende ekstra antal timer, der kun realistisk kan integreres i uddannelsen, hvis andre elementer udgår. Dette anser ekspertgruppen som uhensigtsmæssigt, da det omfatter et betydeligt arbejdspress for den enkelte elev, hvis disse timer skal integreres i uddannelsen.

I det tilfælde at der fastholdes et ønske om at integrere disse timer i uddannelsens tre år, peger ekspertgruppen på, at det kan ske ved at undtage disse elever fra grenforløbet på overbygningen. Der vil dog fortsat være tale om et betydeligt ekstra antal timer og dermed arbejdspress for eleverne. Ekspertgruppen bemærker, at en sådan model vil betyde, at eleverne ikke vil møde uddannelsens erhvervs- og professionsrettede indhold i samme omfang. Samtidig kan det have betydning for elevernes faglige og sociale fællesskab med de øvrige elever.

9. EpX i hele landet

Dette kapitel beskriver ekspertgruppens anbefalinger til, hvordan epX kan indrettes, så uddannelsen bliver tilgængelig for unge i hele landet.

Opgave fra ekspertgruppens kommissorium:

- Uddannelsen skal kunne udbydes med omtrent samme dækning, som stx har i dag og på udbud af den tilsvarende størrelse, herunder små udbudssteder.
 - Antallet af og konceptet for faglinjer planlægges blandt andet under hensyntagen til små epX-udbud.
 - Ekspertgruppen skal overveje, om der udover centralt definerede faglinjer skal være mulighed for lokale faglinjer, herunder foreslå mulige betingelser for evt. oprettelse af lokale faglinjer.
 - Ekspertgruppen skal forholde sig til muligheden for at udvikle en grøn linje på epX, som peger i retning af fx jord- og landbrugsuddannelserne og fødevareområdet, og som blandt andet kan udbydes på landbrugsskoler.
-

Ekspertgruppen ønsker, at elever i hele landet har adgang til epX og møder en uddannelse med en fælles identitet og en ensartet opbygning på tværs af skoler i hele landet. Dette understøttes af en fast stamme af obligatoriske fag samt en national ramme for de fire centralt fastsatte grene. Inden for disse rammer er der mulighed for lokal tilrettelæggelse, blandt andet med henblik på at understøtte, at epX også kan udbydes på små udbudssteder fx ved udbud af færre grene, og for at give gode muligheder for samarbejder med virksomheder, uddannelsesinstitutioner og foreningsliv lokalt.

Anbefaling 9.1.

Uddannelsens stamme er ens for alle elever i hele landet

Det har været vigtigt for ekspertgruppen at tænke epX som én samlet uddannelse med én fælles identitet. Dette understøttes blandt andet af, at epX har en fast stamme, som er ens for alle elever. Alle skoler skal uanset størrelse og geografisk placering kunne udbyde en epX med

den samme, faste stamme af fag. Stammen skal bidrage til at gøre det tydeligt for eleverne, at epX er én gymnasieuddannelse med en egen gymnasial identitet uanset hvilken by og institution, epX er placeret på, og uanset hvilke fag eleven i øvrigt vælger til.

Anbefaling 9.2.

Adgang til uddannelsens grene for elever i hele landet

Institutioner og afdelinger med epX-udbud skal jf. *1. delaftale om etablering af et nyt uddannelses- og institutionslandskab på ungdoms- og voksenuddannelsesområdet* som udgangspunkt tilbyde flere forskellige faglinjer (grene) for at understøtte elevernes valgfrihed og mulighed for at ændre retning undervejs. Institutioner og afdelinger med epX-udbud skal som det klare udgangspunkt også udbyde overbygningen. Der kan dog i forhold til både udbud af grene og uddannelsens overbygning være særlige hensyn, herunder et begrænset elevgrundlag eller særlige faglige karakteristika på udbudsstedet, som kan tilsige udbud af kun én eller få grene, eller at overbygningen ikke kan udbydes.

Ekspertgruppen anbefaler, at alle elever på tværs af land og by i videst muligt omfang har lige adgang til alle grene og møder fagligt indhold af høj kvalitet på deres gren. Det betyder ikke nødvendigvis, at alle grene kan udbydes af alle institutioner/afdelinger. Ekspertgruppen forestiller sig, at der med hensyn til elevgrundlaget, skolens særlige faglige karakteristika eller andre særlige lokale forhold kan være forskel rundt omkring i landet på, om institutioner med epX-udbud udbyder alle fire eller kun nogle grene. I de små byer vil der ikke altid være tilstrækkeligt med elever til at oprette alle grene, mens der i de store byer kan ligge skoler med hver deres faglige karakteristika - og dermed udbud af bestemte grene - inden for ganske kort afstand fra hinanden. Ekspertgruppen mener, at disse særlige lokale forhold skal kunne imødekommes – så længe eleverne oplever, at så mange grene som muligt er tilgængelige for dem.

Anbefaling 9.3.

EpX kan tilpasses lokale forhold

Det kan for skoler med få elever være en mulighed at danne klasser, hvor elever i samme klasse følger to (eller flere) forskellige grene. Her har klassen alle timer i stammefagene sammen, mens de opdeles i grenfagene. Dette kan fx være relevant i tyndere befolkede områder. Det vil alt andet lige have konsekvenser for graden af toning i stammefagene. Derfor mener ekspertgruppen også, at der skal stræbes efter at etablere klasser, hvor alle elever følger samme gren. I tilfælde hvor skolerne har sammensat klasser på tværs af grene, er det væsentligt, at skolerne lokalt har mulighed for at tilrettelægge, hvordan toningen mellem stammefag og grenfag bedst kan foregå, således at eleverne oplever, at stammen stadig tones efter grenen. Ekspertgruppen finder ikke, at skolerne skal være forpligtet til at oprette alle udbudte grene, hvis der ikke er tilstrækkeligt mange elever, som har ønsket en eller flere grene.

Ligesom det er gældende for studieretninger på stx, hhx og htx, er eleverne ikke garanteret den gren, de har ønsket. Såfremt en elev ønsker at skifte gren, vil det være op til en konkret

vurdering af institutionens leder, blandt andet af om der er plads, og om eleven kan nå at følge den nye gren.

Uanset hvilken gren eleverne vælger, kan de imidlertid være sikre på, at de møder den samme faglige kvalitet, og at grenvalget ikke fastlåser deres efterfølgende uddannelsesvalg.

Elevernes valg af gren påvirker ikke deres mulighed for at fortsætte i 3. g på overbygningen eller deres adgang til videre uddannelser.

Anbefaling 9.4.

Uddannelsens overbygning præges også af grenene

På overbygningen kan der på mange skoler blive behov for at samle elever i klasser på tværs af grene og i nogle tilfælde evt. på tværs af institutioner. Uanset om eleverne er samlet på tværs af grene eller ej, præges uddannelsens overbygning også af grenene. I 3. g møder eleverne derfor et tværgående grenforløb, som bygger videre på grenene fra 1. og 2. g med en høj grad af lokal tilrettelæggelse. Her vil både indgå elementer, som er relevante på tværs af grenene, samt mulighed for at eleverne kan fordybe sig yderligere i deres valgte gren. Grenforløbet udfyldes lokalt inden for en national ramme, og dets indhold indgår i sammenhæng med elevernes arbejde med epX-overbygningsprojektet.

Anbefaling 9.5.

Muligheder for lokale variationer af grene og en grøn linje

Det fremgår af kommissoriet, at ekspertgruppen skal *"overveje, om der udover centralt definerede faglinjer skal være mulighed for lokale faglinjer, herunder foreslå mulige betingelser for evt. oprettelse af lokale faglinjer."* Det fremgår også, at ekspertgruppen skal *"forholde sig til muligheden for at udvikle en grøn linje på epX, som peger i retning af fx jord- og landbrugsuddannelserne og fødevarerområdet, og som bl.a. kan udbydes på landbrugsskoler."*

Som tidligere nævnt anbefaler ekspertgruppen, at de fire grene er centralt fastsatte og dermed udbydes på tværs af hele landet. Inden for de enkelte grene er der mulighed for at tilpasse indholdet efter lokale forhold. Skolerne har dermed mulighed for at have særlige fokuspunkter, som de lokalt inkorporerer i grenene.

Denne lokale tilpasningsmulighed giver også grobund for at etablere samarbejder med lokale arbejdspladser, uddannelsesinstitutioner og foreningsliv. Samarbejder og relationer, der kan understøtte uddannelsens praktiske og virkelighedsnære fokus. De lokale variationer skal dog opbygges, så de er baseret på en konkret, centralt fastsat gren og indeholder dennes obligatoriske grenfag, men der vil inden for læreplanens rammer være mulighed for at sammensætte indholdet af grenfagene lokalt.

Ekspertgruppen vurderer, at grenen "Natur, teknologi og forbrug" kan rumme formål og indhold for en grøn linje, som fx kan udbydes af landbrugsskoler. Der er i grenen indbygget et rum til lokalt at præge indholdet i retning af landbrug, naturforvaltning og fødevarer.

Efterskrift

Vi indledte denne rapport med at beskrive, hvordan vi som ekspertgruppe har arbejdet med at udvikle anbefalinger til epX med udgangspunkt i den politiske aftale og kommissoriet for vores arbejde.

I udarbejdelsen af anbefalingerne har vi haft stor omtanke for de mange dilemmaer, der er, når en uddannelse skal favne en bred elevgruppe, skal kunne etableres på både små og store skoler overalt i landet og skal ruste eleverne til både erhvervsuddannelser og videregående uddannelse.

Derudover har vi haft som ambition at gøre anbefalingerne konkrete og anvendelige både i de kommende politiske forhandlinger og i den efterfølgende implementering på skolerne.

I løbet af processen med at udvikle anbefalingerne har vi været vidt omkring i vores drøftelser og tanker - også i forhold til hvad der skal til, for at den politiske ambition for epX realiseres. Og helt naturligt har vi i drøftelserne omkring netop balancen mellem at tænke nyt og realiserbart også drøftet de muligheder og udfordringer, der potentielt ligger her, både i det store billede og på den enkelte skole - også selvom dette ligger uden for den opgave, vi som ekspertgruppe blev stillet.

I forlængelse af dette ønsker vi at pege på nogle af de vigtige og nødvendige overvejelser, der bør gøres både politisk og i uddannelsessektoren i det videre arbejde med at udvikle og implementere epX.

EpX skal godt fra start

Fagene skal udvikles med fokus på den særlige identitet på epX. Fagene på epX bliver afgørende for, at epX lykkes med at blive en erhvervs- og professionsrettet gymnasial uddannelse, der hviler på foreningen af praksis og teori, og som understøtter elevernes gørelyst. Ekspertgruppen finder det derfor væsentligt, at relevante aktører arbejder videre med ekspertgruppens pejlemærker for indhold i fagene og bidrager til at udvikle et taksonomisk og didaktisk grundlag, som kan danne afsæt for det videre arbejde med at udvikle læreplaner og prøveformer i fagene.

Implementeringen af uddannelsen både praktisk og pædagogisk bør igangsættes hurtigst muligt, efter at udbudsstederne er fastlagt. Ledelserne på de enkelte skoler spiller en afgørende rolle her, så der skabes de rette rammer og sættes retning for ambitionerne med uddannelsen. EpX skal fremstå attraktiv og med høj kvalitet.

Lærerne på epX bliver de helt centrale aktører i elevernes dagligdag. De skal derfor have et fælles pædagogisk og didaktisk udgangspunkt, så de taler samme sprog, og der skabes fælles fodslag. Det betyder, at fælles efteruddannelse og opkvalificering bør sikres på både kort og lang sigt.

Lokalt bør der udvikles formater for lærersamarbejder, der understøtter lærernes forståelse for og samarbejde om deres fælles opgave. Lærerne skal løse opgaver i fællesskab på tværs af fagligheder, blandt andet som et lærerteam om en klasse. I et lærerteam kan lærerne løbende mødes og tale sammen om planlægning af undervisningsforløb, vejledning samt klassens og den enkelte elevs faglighed og trivsel.

Lærergrupperne skal samles og have mulighed for at planlægge og igangsætte den helt konkrete tilrettelæggelse af uddannelsen. Hvordan skal introdagene være? Hvordan får vi fokus på det praktiske og virkelighedsnære? Hvordan inddrager vi lokalsamfundet? Hvilken rolle skal kontaktlæreren og lærerteamet spille? Hvordan inddrages eleverne i skabelsen af traditioner?

Før de første epX-elever har første skoledag, kan det derfor være relevant lokalt på skolerne at afprøve fx nye undervisningsformer og forløb. Det vil desuden være oplagt, at epX-lærere og -ledere med flere mødes både på fusionsskoler og på tværs af skoler for at udveksle erfaringer og ideer, så den dybe tallerken ikke opfindes for mange gange.

Vejledning til epX. De unge skal have kendskab til og lyst til at starte på epX. Om få år skal de unge, der skal starte som den første epX-årgang, træffe deres valg om ungdomsuddannelse. Det er helt centralt at lærere, vejledere og forældre i dialogen med de unge kan sætte ord og billeder på, hvad man som elev kommer til at møde, når man træder ind ad døren i 2030. Der skal nationalt informeres om epX, og lokalt skal epX-skolerne samarbejde med KUI, grundskoler og øvrige lokale aktører for at vejlede til uddannelsen, i god tid før de unge skal træffe valg.

Lokalsamfundet bliver en væsentlig aktør. Skolerne har alle gode muligheder for at inddrage lokale aktører, faciliteter og aftagere i undervisningen, men mulighederne vil være forskellige rundtomkring i landet. Skolerne opfordres derfor til at tænke nyt og bredt ift. inddragelsen af lokalsamfundet. Det kan fx være ved toning af forløb med udgangspunkt i konkrete lokale problemstillinger i fx naturen, foreninger, foredrag, konkurrencer, praktik- og virksomhedsbesøg, lån af faciliteter til fx sundheds- eller værkstedsundervisning eller samarbejde med det lokale bibliotek, så der er plads til fordybelse og ro.

Ungemiljøet er afgørende for elevernes udvikling og trivsel. EpX-eleverne vil i mange tilfælde gå på et campus med andre unge, der har valgt en anden ungdomsuddannelse. Ekspertgruppen finder det vigtigt, at der bygges bro mellem de forskellige uddannelser og evt. institutioner. Det kan ske ved, at ledelsen igangsætter drøftelser med lærere og elever om fx hvilket værdisæt, kultur, fællesskaber og traditioner, der skal kendetegne ungemiljøet og skolekulturen på tværs af de unges valgte uddannelser. Eleverne bør have en væsentlig stemme heri. Der kan fx anvendes innovationscamps og tages stilling til, hvilke store og små fællesskaber, der skal skabes, hvilke aktiviteter og traditioner der er fælles for alle elever, og hvilke der skal være særegne for de enkelte uddannelser, jf. kapitel 8.

Ligesom i anbefalingerne har vi foretaget en prioritering her i efterskriftet, men det er selvsagt ikke en udtømmende liste. Vi har fremhævet nogle af de elementer i selve implementeringen, som vi mener er helt centrale for, at eleverne får den bedst mulige uddannelse.

Vi giver stafetten videre og glæder os til at følge det vigtige og spændende arbejde, der følger.

Appendix

Figur 10.1: Hovedmodel på epX - teknisk version

År	Grenfag			Stammefag og valgfag								Vejledning
3. g	Grenforløb 125 timer		Timepulje til tværfaglige forløb 25 timer	Dansk A 125 timer	Krop bevægelse og udeliv 50 timer	Historie B 125 timer	Digital teknologi-forståelse B 125 timer	Valgfag 250-300 timer Fx 4 fag på C-niveau eller 1 løft til B + 2 fag på C-niveau eller 2 løft til B-niveau		Vejledning 15 timer Individuelt og kollektivt		
	Praktikforløb og epX-overbygningsprojekt 75 timer											
2. g	Grenfag 3 125 timer	Grenfag 4 125 timer	Timepulje til tværfaglige forløb 50 timer	Dansk B 225 timer Kan afsluttes på C-niveau	Engelsk B 200 timer Kan afsluttes på C-niveau	Matematik C 175 timer Eller Matematik B 325 timer (Vælges efter 1.år)	Krop bevægelse og udeliv 100 timer	Historie og samfunds-forståelse C 150 timer Ækvivalerer historie C og samfundsfag C	Digital teknologi-forståelse C 100 timer	Naturfag C 175 timer Ækvivalerer kemi C og biologi C	Grenfag 5 150 timer	Vejledning 30 timer Individuelt og kollektivt
	Praktikforløb og epX-projekt 50 timer										Kunst og kulturliv 75 timer	
1. g	Grenfag 1 125 timer	Grenfag 2 125 timer										

Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet

Figur 10.2: Valgfagsmodel (for elever som ønsker mulighed for at overgå til visse professionsbacheloruddannelser efter toårig epX) – teknisk version

År	Grenfag			Stammefag og valgfag								Vejledning
2. år	Grenfag 3 125 timer	Timepulje til tværfaglige forløb 25 timer	Praktikforløb og epx-projekt 50 timer	Dansk A 350 timer (Vælges efter 1. år)	Engelsk B 200 timer Kan afsluttes på C-niveau	Matematik C 175 timer Eller	Krop bevægelse og udeliv 100 timer	Historie og samfundsfors tåelse C 150 timer	Digital teknologi- forståelse C 100 timer	Naturfag C 175 timer Ækvivalerer kemi C og biologi C	Valgfag 150 timer- 275 timer	Vejledning 30 timer
1. år	Grenfag 1 125 timer	Grenfag 2 125 timer	Timepulje til tværfaglige forløb 25 timer			Matematik B 325 timer (Vælges efter 1.år)					Ækvivalerer historie C og samfundsfag C	

Anmærkning: Valgfagspakkerne vil alle indeholde et løft til dansk A på uddannelsens andet år og for nogle ligeledes indebære, at der vælges bestemte fag som valgfag. Valgfagspakkerne vil være timemæssigt mere krævende, hvorfor disse elever må undtages fra et grenfag. Særligt for valgfagspakken mod radiograf kræves yderligere timer til valgfag, hvorfor disse elever undtages fra to grenfag. Resten af undervisningen følges som normalt med klassen.

Nuværende adgangskrav (via kvote 2) til visse professionsbacheloruddannelser:

Socialrådgiver: Dansk A, engelsk B, samfundsfag B, psykologi C

Pædagog: Dansk A, engelsk B, samfundsfag C og et valgfrit fag C-niveau

Bioanalytiker: Dansk A, engelsk B, matematik C, biologi C og kemi C

Diakoni og socialpædagogik: Dansk A, engelsk B, samfundsfag C og et valgfrit fag C-niveau

Optometri: Dansk A, engelsk B, matematik C, biologi C og enten psykologi C eller samfundsfag C

Radiograf: Dansk A, engelsk C og to af følgende fag: biologi B, fysik B, kemi B eller matematik B

Skat: Dansk A, engelsk C, samfundsfag C og matematik B

Beredskab, katastrofe- og risikomanagement: Dansk A, engelsk B, matematik C og enten fysik C eller kemi C

Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet

Kommissorium for ekspertgruppe for indhold på epX

I forlængelse af *Aftale om en ny erhvervs- og professionsrettet gymnasieuddannelse* fra 18. februar 2025 nedsættes en ekspertgruppe, der skal give anbefalinger til, hvordan epX-uddannelsen konkret skal tilrettelægges, herunder med hensyn til fag, faglinjer, struktur og prøveformer mv. Der lægges op til, at ekspertgruppens anbefalinger udgør afsættet for de politiske forhandlinger om epX-uddannelsens indhold og struktur og efterfølgende udarbejdelse af lovforslag herom.

Ekspertgruppens anbefalinger skal bidrage til realisering af den politiske aftale om, at der skal etableres en ny attraktiv erhvervs- og professionsrettet gymnasial uddannelse, hvor unge kan gå i skole i nærheden af, hvor de bor, som i undervisningen er åben over for det omgivende samfund og erhvervsliv, hvor der er et stærkt ungdomsmiljø, og som holder alle døre åbne til videre uddannelse. Ekspertgruppens anbefalinger skal endvidere holde sig inden for de overordnede rammer og hegnspele for epX, der er fastsat i *Aftale om en ny erhvervs- og professionsrettet gymnasieuddannelse*.

Ekspertgruppen skal gøre brug af erfaringerne fra de tilbud, der nedlægges og integreres i epX, herunder 10. klasse, 1. del af erhvervsuddannelsernes grundforløb, hf og eux.

Ønskede emner for ekspertgruppens anbefalinger

Uddannelsens identitet

Ekspertgruppen skal:

- Anbefale og overordnet beskrive pædagogisk praksis og didaktik for epX med fokus på at teoretisk viden og praktiske færdigheder anvendes sammen i en undervisning, der bl.a. er helheds- og anvendelsesorienteret.
- Angive eksempler på, hvordan dette skal komme til udtryk i undervisningen, herunder med fokus på hvordan uddannelsens indhold bredt forbereder eleverne til erhvervsuddannelser og videregående uddannelser.
- Anbefale og beskrive dannelsesperspektiver for epX, herunder hvordan uddannelsen skal bidrage til elevernes udvikling og dannelse.

Uddannelsens indhold og struktur

Ekspertgruppen skal:

- Beskrive de vigtigste overordnede faglige og generelle kompetencer, som eleverne skal opnå på epX for at være rustet til efterfølgende at kunne gennemføre henholdsvis erhvervsuddannelser eller videregående uddannelser.
- Foreslå hvad der generelt skal kendetegne fag på uddannelsen, herunder både fag, der giver kompetencer til erhvervsuddannelser, og fag, der giver kompetencer til videregående uddannelse (A-, B- og C-niveaufag).
- Foreslå et antal centralt definerede faglinjer, struktur for linjer og linjernes faglige fokus. Faglinjer skal tage udgangspunkt i elevernes interesser og ønsker til videre uddannelse – uden at fastlåse elevens efterfølgende uddannelsesvalg. En faglinje skal altså både pege i retning af erhvervsuddannelser og videregående uddannelser. Ekspertgruppen skal herunder forholde sig til muligheden for at udvikle en grøn linje

på epX, som peger i retning af fx jord- og landbrugsuddannelserne og fødevareområdet, og som bl.a. kan udbydes på landbrugsskoler. Faglinjerne skal kunne bruges som udgangspunkt for klassedannelsen. Antallet af og konceptet for faglinjer planlægges bl.a. under hensyntagen til små epX-udbud.

- Overveje, om der udover centralt definerede faglinjer skal være mulighed for lokale faglinjer, herunder foreslå mulige betingelser for evt. oprettelse af lokale faglinjer.
- Foreslå en relevant fagrække med angivelse af obligatoriske fag, linjefag og valgfag. Alle elever skal i udgangspunktet have dansk, matematik og engelsk på gymnasialt C-niveau i 1. g. Ekspertgruppen skal kort beskrive de enkelte fag i fagrækken og med udgangspunkt heri begrunde valget af fagene som mulige bestanddele af den nye ungdomsuddannelse. I denne forbindelse skal ekspertgruppen også forholde sig til, hvordan eleverne kan få tilbudt kunstneriske fag, herunder fx musik.
- Foreslå eventuelle bindinger for fagligt samspil mellem fag, fx i form af mulige obligatoriske tværfaglige forløb.
- Foreslå en placering for fagene i uddannelsesforløbet, der understøtter elevernes faglige udvikling, med udgangspunkt i at uddannelsen på andet år skal kunne forberede til henholdsvis erhvervsuddannelser og videregående uddannelser, samtidig med, at strukturen skal understøtte, at eleverne har et fast klassefællesskab igennem uddannelsen.
- Foreslå en timemæssig fordeling mellem fagene – herunder overordnet vurdere, om der skal være en opdeling i fagene mellem undervisningstid og fordybelsestid (tid til elevernes selvstændige arbejde med produkter, herunder skriftlige afleveringer).
- Levere et oplæg til hvordan en udvidet fagpakke, der giver adgang til akademiske bacheloruddannelser, som en mulighed kan integreres i et treårigt forløb på epX.
- Foreslå rammer for løbende og summativ evaluering på uddannelsen.
- Beskrive overordnede hensyn, der skal tages og afvejes mod hinanden i udviklingen af prøveformer, der understøtter uddannelsens faglige indhold og undervisningsform.
- Levere forslag til, hvordan kollektiv og individuel vejledning og andre tiltag med fokus på uddannelse og arbejdsliv kan blive en del af uddannelsen og undervisningen på epX, så eleverne bliver i stand til at træffe et reflekteret og kvalificeret uddannelsesvalg.

Øvrige overordnede hensyn i arbejdet

Ekspertgruppen skal i sit arbejde med ovenstående særligt tage hensyn til:

- At uddannelsen skal kunne rumme såvel fagligt stærke elever som elever, der har behov for en grundfaglig styrkelse, da uddannelsens målgruppe vil have et bredt spænd, herunder også ift. interesser og ift. praktisk faglighed og boglig/teoretisk faglighed.

Ekspertgruppens anbefalinger skal kunne rummes inden for følgende hegnsplæ (samt de øvrige hegnsplæ, som fremgår af aftaleteksten):

- At uddannelsen skal kunne udbydes med omtrent samme dækning som stx har i dag og på udbud af den tilsvarende størrelse, herunder små udbudssteder.

- EpX skal tilrettelægges, så den uden overbygning giver adgang til alle erhvervsuddannelser og er generelt adgangsgivende til erhvervsakademiuddannelserne (med undtagelse af installatøruddannelserne). På andet år på epX fortsætter eleverne i deres faste klasse, men de kan vælge valgfag, der peger i forskellige retninger afhængig af, om de vælger mere boglige fag eller værkstedsfag m.v. Med en kombination af valgfag, der overordnet forbereder på en videregående uddannelse, kan eleverne vælge at tage et tredje år på epX i form af en etårig overbygning. EpX med etårig overbygning skal være generelt adgangsgivende til professionsbacheloruddannelserne. Adgang til akademiske bacheloruddannelser vil kræve efterfølgende supplering eller en udvidet fagpakke. Eleverne kan med en epX uden overbygning endvidere opnå adgang til visse professionsbacheloruddannelser, hvis de vælger og består bestemte gymnasiale fag i løbet af epX, jf. eksisterende adgangskrav. Unge, der har afsluttet den toårige epX med fagniveauer svarende til de gymnasiale fagpakker vil inden for rammerne af det nuværende optagelsessystem ikke automatisk kunne søge om optagelse på de relevante professionsbacheloruddannelser via kvote 1, hvorfor kvote 2 vil være udgangspunktet. Det skal bl.a. ses i lyset af, at epX er en helt ny type uddannelse. Det er ambitionen at justere optagelsessystemet i god tid, før det er relevant for ansøgere fra epX, jf. Aftale om rammerne for reform af universitetsuddannelser i Danmark. Aftalepartierne noterer sig, at regeringen i denne forbindelse vil sikre gode muligheder for studenter med den toårige epX fsva. optagelse (ansøgningsfrist, procedure for optagelse m.v.) til de videregående uddannelser.

Økonomi

Ekspertgruppens anbefalinger skal holdes inden for den politisk afsatte økonomiske ramme for henholdsvis udvikling, implementering og drift af uddannelsen – og udvalgets anbefalinger må ikke indebære en forventning om en ændret virkning på den strukturelle beskæftigelse ift. den politiske aftale.

Ekspertgruppens organisering

Ekspertgruppen organiseres med 10-15 medlemmer, hvoraf ét medlem udvælges som formand. Medlemmerne skal have erfaringer fra og/eller viden om forskellige områder af uddannelsessektoren – herunder fra gymnasiale uddannelser, erhvervsuddannelser og videregående uddannelser. Medlemmerne udpeges i kraft af deres personlige erfaringer og kvalifikationer og ikke med henblik på at repræsentere institutions- eller organisationsinteresser i gruppen. Der lægges i forlængelse heraf vægt på, at medlemmerne samlet bidrager med perspektiver og input i forhold til, at opgaven er at udvikle en ny uddannelse. Ekspertgruppen kan med fordel invitere relevante aktører fra uddannelsessektoren, forskere og interessenter til at bidrage med input til ekspertgruppens anbefalinger, fx i form af oplæg for ekspertgruppen. Ekspertgruppens sekretariat forankres i Børne- og Undervisningsministeriet med deltagelse af Uddannelses- og Forskningsministeriet og Finansministeriet. Økonomiministeriet følger arbejdet i sekretariatet. Der nedsættes derudover en følgegruppe til ekspertgruppens arbejde bestående af relevante aktører fra uddannelsessektoren og arbejdsmarkedet.

Ekspertgruppen afleverer sin afsluttende rapport med anbefalinger til børne- og undervisningsministeren senest 1. december 2025.

Anbefalinger til indhold på epX

Redaktion:

Styrelsen for Undervisning og Kvalitet, Børne- og Undervisningsministeriet

Layout:

Børne- og Undervisningsministeriet

Publikationen kan ikke bestilles, men den kan hentes på Børne- og Undervisningsministeriets hjemmeside.

Eventuelle henvendelser af indholdsmæssig karakter rettes til epx.sekretariat@stukuvm.dk.

Udgivet af:

Børne- og Undervisningsministeriet, 2025

